

Серафима Криган
Юліанна Сергійчук

ЧАСТИНА 1

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

БУКВИ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд	Ее	Єє
Жж	Зз	Ии	Іі	Її	Йй	Кк	Лл
Мм	Нн	Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
Фф	Хх	Цц	Чч	Шш			
Щщ	Ьь	Юю	Яя				

ДРУКОВАНІ

Аа Бб Вв Гг Ґґ Дд Ее Єє
 Жж Зз Ии Іі Її Йй Кк Лл
 Мм Нн Оо Пп Рр Сс Тт
 Уу Фф Хх Цц Чч Шш
 Щщ ь Юю Яя

ПРОПИСНІ

Букви, які можуть позначати один і два звуки

1 ЗВУК

я ю є
 ↓ ↓ ↓
 [а] [у] [е]

- після м'якого приголосного

2 ЗВУКИ

я ю є
 ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓
 [й'а] [й'у] [й'е]

- на початку складу
- після апострофа
- після голосного (надія)
- після ь (модельєр)

ЗВУКИ

Голосні

[a] [o] [y] [e] [и] [і]

Приголосні

ДЗВІНКІ

[б] [д] [з] [ж] [дж] [дз] [г] [ґ]

ГЛУХІ

[п] [т] [с] [ш] [ч] [ц] [к] [х] [ф]

ТВЕРДІ

[з] [дз] [ц] [д] [т] [н] [л] [р] [с]

М'ЯКІ

[з'] [дз'] [ц'] [д'] [т'] [н'] [л'] [р'] [с']

й — завжди м'який

ПОМ'ЯКШЕНІ

[б'] [п'] [в'] [м'] [ф'] [г'] [к']
[х'] [ж'] [ч'] [ш'] [дж'] [ґ']

Букви, які завжди позначають два звуки

щ

[ш ч]

дощ [дошч]

— • — —

ї

[й 'і]

приїзд [прий'їзд]

— • — | = • — —

Сполучення букв, які позначають один звук

[дж]

воджу [воджу]

— • — •

дж

[дз]

дзеркало [дзеркало]

[дз']

— • — — • — •

дз

Серафима Криган, Юліанна Сергійчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)

ЧАСТИНА 1, з аудіосупроводом

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Чернівці
«Букрек»
2020

УДК 811.161.2(075.3)
К 82

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

Завдання, що виконують за варіантами

Я, ти, ми і медіа

Аудіосупровід до підручника

Криган С. Г., Сергійчук Ю. П.

К 82 Українська мова та читання : підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Частина 1, з аудіосупроводом. Чернівці : Букрек, 2020. 120 с. : іл.

ISBN 978-617-7770-61-8

ISBN 978-617-7770-62-5 (ч. 1)

УДК 811.161.2(075.3)

Аудіосупровід

до підручника розміщено
в електронній бібліотеці за адресою:

<https://lib.imzo.gov.ua/>

ISBN 978-617-7770-61-8
ISBN 978-617-7770-62-5 (ч. 1)

© Криган С. Г., Сергійчук Ю. П., 2020
© Видавничий дім «Букрек», 2020

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Слова Павла Чубинського

Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Повторення • Ismétlés

§ 1 Узагальнення вивченого в 1-2 класах Az 1-2. osztályban tanultak ismétlése

Слухаю

1 Послухай речення. Поясни різницю в їх вимові. Напиши за зразком власні речення.

- ▶ Сьогодні перше вересня.
- ▶ Сьогодні перше вересня!
- ▶ Сьогодні перше вересня?

Читаю

1 Прочитай текст. Назви слова, у яких є перша літера алфавіту.

Рідна земля. Дорога батьківська хата. Тут ти народився, вперше побачив своїх батьків, уперше ступив крок.

А потім вийшов за поріг. Перед тобою відкрився чарівний світ.

О. Гемзюк

Спілкуюся

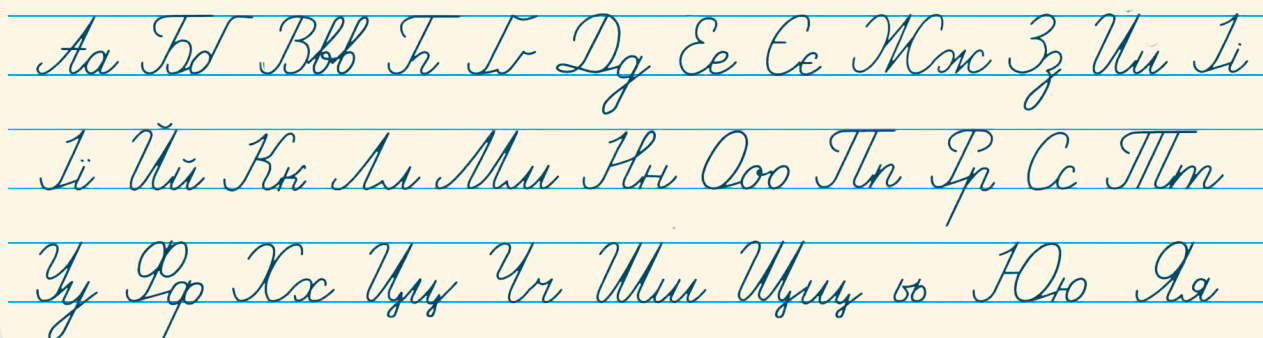
1 Пригадай і скажи, що таке звуки і букви. Вимов чітко звуки, записані українськими буквами.

Пишу

1 Запиши прописом українську абетку.

Пригадай

- позначення голосного звука;
- позначення твердого приголосного звука;
- = позначення м'якого приголосного звука;
- позначення пом'якшеного приголосного звука.

2 Знайди слово, яке позначає ця звукова модель: [= • | — • =] .

Мати

Хто тебе так щиро любить,
І вбирає, і голубить,
І кладе у ліжко спати?
Мати.
Хто тебе узяв за руку
І до школи на науку
Вів, щоб розуму навчати?
Мати.

Марійка Підгірянка

Слова поділяються на **склади**.
У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

3 Склади речення з двох і чотирьох слів за схемами:

Зразок. Наш клас. Наш клас дуже великий.

- 4 Добери приклади слів, які пишуться з великої літери, і запиши їх у зошит.

Імена: Оксана, Лесь, Беата, , .

Країни: Україна, Угорщина, , .

Міста: Київ, Львів, Ужгород, , .

Села: Гать, Ракошино, , .

- 5 Запиши у три колонки слова: односкладові, двоскладові, трискладові. Постав наголос.

Зошит, ручка, школа, стіл, квіти, мир, робота, дівчина, день, автобус, клас, щоденник.

Односкладові слова не переносяться: **сир, рис, сіль, млин.**

- 6 Випиши слова, які не діляться на склади.

Держава, син, сонечко, завод, село, ліс, дім, слон, береза, будинок, бабуся, дим, сіно, рід.

Досліджую

- 1 Визнач, скільки складів у кожному зі слів. Назви слова, звукові моделі яких відповідають схемам:

Рот, ліс, звук, пень, шпак, село, море, гори, губи, зуби, вухо, риба, коса, рано, дерево, машина, калина, косили.

Словник

позначення голосного звука — a magánhangzó jelölése

рідна земля — szülőföld

батьківська хата — szülői ház

уперше ступив крок — első lépéseit tette

на поріг — a küszöbre

держава — állam

пень — fatuskó

млин — malom

шпак — seregély

звукова схема — hangtani modell, séma

Мова і мовлення A nyelv és a beszéd

Слухаю

- 1 Послухай висловлювання про мову. Що для тебе означає мова?

Найбільше і найдорожче добро у кожного народу — це його мова. Мова — найважливіший засіб спілкування.

Мова — це віконце, через яке людина бачить світ.

Читаю

- 1 Прочитай вірш. Як ти його розумієш?

Вивчайте мову українську —
дзвінкоголосу, ніжну, чарівну,
прекрасну, милу і чудову,
як материнську пісню колискову.

А. Каніщенко

Спілкуюся

Мова і мовлення

Мова — це слова, словосполучення, речення, тексти, які служать для спілкування.

Мовлення — це спілкування за допомогою мови. Мовлення неможливе без знання мови.

Усне:
слухаю, говорю

Писемне:
читаю, пишу

Вербальне

Невербальне

- 1 Розглянь малюнки. Як гадаєш, що вони означають? Де використовуються?

Крім мови, є й інші засоби спілкування:
знаки, міміка, жести, малюнки.

- 2 Прочитай, що таке монолог і діалог.

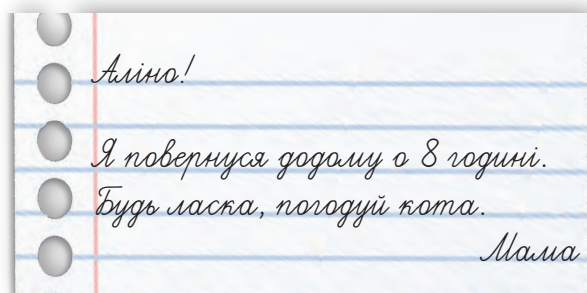
Монолог — виголошення думок наодинці або перед слухачами.

Я — Марійка Семенко. У мене невелика сім'я. Мама — Оксана, тато — Вадим, брат — Микола. У мене ще є бабусі та дідусі. Бабуся Ольга старша за бабусю Олену на два роки. Дід Петро молодший за діда Ігоря на рік. Мій брат старший від мене на п'ять років.

Діалог — розмова між двома особами.

— Добрий день! Скажіть, будь ласка, у вас є на сніданок голубці?
— Ні, на жаль, немає. У нас є омлет, салати та чай. А на обід будуть борщ, суп, відбивні, котлети.
— Зараз дайте мені, будь ласка, омлет і чай.

3 Розглянь приклади писемного мовлення.

Пишу

1 Прочитай текст і перепиши його.

Ми живемо в Україні. Наша країна є домівкою для багатьох різних народів. І кожен з них має свою мову. Але всіх нас єднає одна мова — українська, державна.

Кожен житель України повинен знати не лише рідну, а й державну українську мову.

Досліджую

1 Відгадай загадку. Поясни значення слова **родина**.

Хто ця мати?

У кожного є рідна мати,
Є своя родина.
А як іншу матір звати,
Що для всіх єдина? (**У а р н і к а**)

Словник

засіб — eszköz
найважливіший — legfontosabb
спілкування — közlés, kommunikáció
оволодіти — elsajátítani, birtokolni
неможливе — lehetetlen
житель — állampolgár, lakos

Читання • Olvasás

Книга — скарбниця знань
A könyv a tudás kincsesháza

Слухаю

Є великі й малі,
Є легкі і є важкі
В стелажах, на столі —
Наші друзі книжечки.

Олександра Пархоменко

Книга — це з'єднані в одне ціле друковані або рукописні аркуші.

Читаю

Книжковий дивосвіт

Книжка-іграшка

Книжка-перекрутка

Книжка-розкладайка

Електронна
книга

Аудіокнига

Як побудована книжка

Візьми до рук книжку. Роздивися її уважно. Із чого вона складається? Розглянь обкладинку, погортай сторінки.

Обкладинка — паперова оправа видання, яка оберігає його сторінки від пошкодження і забруднення.

Титул — перша сторінка книжки, на якій розміщені основні дані про неї: ім'я та прізвище автора, назва книги, назва видавництва, місто та рік випуску.

Форзац — з'єднує обкладинку з першою сторінкою.

Зміст книжки — перелік розділів, частин, творів та номерів сторінок, на яких вони розміщені.

Текст — основна частина книжки, яка містить розділи, теми, підтеми, параграфи, уроки тощо.

На **сторінці** подана нумерація, малюнки, фотографії, схеми, таблиці, графіки, ілюстрації, які доповнюють текст.

Пишу

- 1 Розглянь цю книжку. Прочитай її назву на обкладинці й запиши в зошит.
- 2 Хто автори цього підручника? Знайди на титулі імена та перепиши їх.
- 3 На якій сторінці розміщено текст, який ти щойно читав/читала? Запиши номер сторінки.

Досліджую

- 1 Розкажи про твою домашню бібліотеку.
 - ▶ Які книги є у твоїй бібліотеці?
 - ▶ Чи багато там дитячих книг?
 - ▶ Назви свої найулюбленіші.

Скарбничка народної мудрості Népi bölcsességek kincsestára

Слухаю та читаю

Народна пісня для дітей

Ще сонечко не зійшло,
Зірки не сховались,
А до мого до двора
Корівки зібрались.

Вийшов з двору подивиться,
Чи усі корови,
Та як лягнув батіжком,
Гайда у діброви.

А увечері пізенько
Гарненько умився,
Виїв мисочку борщу
Й молочка напився.

Спілкуюся

12

- 1 Прочитай уважно пісню. Коли відбуваються події на початку, у середині та в кінці пісні?
- 2 Хто головні герої? Місце дії постійне чи змінюється?

Слухаю та читаю

Іди, іди, дощику

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В полив'янім горщику!
Іди, іди, дощику,
Цебром, відром, дійницею
Над нашою пашницею!
Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику!

Спілкуюся

- 1 Чому у вірші «Іди, іди, дощику» висловлюють прохання, щоб дощик ішов?
- 2 Добре чи погано, коли йде дощ? Чому ти так думаєш?

Слухаю та читаю

Колискова

Спи, пташинко, засинай,
Люлі-люлі-бай.
Рада мама коло хати,
Люлі-люлі-бай,
Свою пташку колихати,
Люлі-люлі-бай.
Люлі-люлі, рідний мій,
Люлі-люлі-бай.

І татусь радіє твій,
Люлі-люлі-бай.
Ми утрюх усі щасливі,
Люлі-люлі-бай.
Ходить сон по нашій ниві,
Люлі-люлі-бай...

Спілкуюся

- 1 Коли і хто виконує колискові пісні?
- 2 Заспівай або продекламуй колискову пісню угорською мовою.
- 3 Поясни, як ти розумієш вислів: «Ми утрюх усі щасливі...»?

Колискові пісні промовляють тихо, лагідно,
з ніжністю в голосі, з любов'ю.

Пишу

- 1 Випиши букви, які позначають голосні звуки у словах перших чотирьох рядків «Народної пісні для дітей».
- 2 Визнач, скільки букв і скільки звуків у слові **сховались**? Запиши схему.

Досліджую

- 1 Як ти розумієш значення прикмет і прислів'я?

Прикмети. 1. Осінь дощова — на урожай.

2. Гуси летять високо — осінь буде довгою.

Прислів'я. Дитина плаче, а матері боляче.

Словник

скарбничка народної мудрості — népi
bölcsességék kincsestára

ляснув батіжком — suhintott a korbáccsal

гайда — menj innen, mars, uzsgyi

дійницею — tejes sajtár

пашницею — 1. kenyér; 2. gabona

спи, пташинко, засинай — aludj, kis

madaram, aludj el

колихати — ringatni

продекламуй — szavald el

Звуки і букви • A hangok és a betűk

§ 2

Звуки мовлення і позначення їх на письмі A beszédhangok és jelölésük írásban

Слухаю

- 1 Послухай вірш. Перепиши перші чотири рядки, постав наголоси у словах.

Як гарно в лісі восени!

Як гарно в лісі восени!
Кленову гілочку торкни —
Вона здригається, бринить,
Немов струни стала нить.

Навкруг завія золота —
Багряне листя обліта.
Сміється вітерець: «Лови!»,
Зірвавши шапку з голови.

Жовтіють граби і дуби,
Вкривають листячком гриби,
Кущі, галявини, плаї,
Сліди малесенькі твої.

І ти за шапкою біжиш
У цей малюночок, у вірш,
В дитинства сонячного світ,
А мама дивиться услід.
За Н. Стефурак

Читаю

- 1 Прочитай слова виразно. Якими звуками вони відрізняються? Вимов звуки, позначені виділеними буквами.

Білка, булка; кіт, кут; син, сон; сум, сом; щоки, щуки;
рак, рік.

Звуки ми чуємо і вимовляємо.

- 2 Вимов приголосні звуки української мови:

[б] [д] [з] [ж] [г] [ґ] [в] [дж] [дз]
[п] [т] [с] [ш] [к] [х] [ф] [ч] [ц] [л] [м] [н] [й] [р]

Звуки мови на письмі позначаються **буквами**.
Букви ми бачимо, читаємо, пишемо.

3 Прочитай слова, визнач у них кількість звуків. Запиши звукові схеми виділених слів.

Рік, **день**, **бджола**, дощ, пліт, сніг, дуб, **рій**, вересень, осінь, край.

Буква **ь** (м'який знак) не позначає окремого звука.

4 Прочитай слова вголос. Запам'ятай їх написання.

Джерело, джміль, дзвоник, кукурудза, гудзик, дзвін, дзюдо, джем, дзенькіт.

В українській мові звуки [дж], [дз]
на письмі позначаються двома буквами.

Спілкуюся

1 Розглянь малюнки. Назви зображені предмети. Які звуки є в цих словах? Вимов їх.

2 Розглянь малюнки. Запиши відповіді на запитання. Постав наголоси у словах.

- ▶ Яка пора року зображена на малюнках?
- ▶ Які ознаки ранньої осені?
- ▶ Назви осінні місяці.

Пишу

- 1 Визнач кількість звуків і букв у словах.

Слово, Василь, мова, олівець, палець, пень.

- 2 Переклади слова українською мовою, прочитай їх. Які звуки є в словах і в угорській, і в українській мовах?

Asztal, iskola, gang, kacska, kukorica.

- 3 Прочитай, зміни наголос у словах і запиши їх парами.

Зразок. *Мука́ – мука, плачу́ – плачу.*

Замок, прошу, атлас, дорога, брати.

Наголос в українській мові
може розрізняти значення слова.

Досліджую

- 1 Прочитай загадки. Запиши слова-відгадки. Визнач кількість звуків і букв у словах-відгадках.

Дуже я потрібна всім —
І дорослим, і малим.
Всіх я розуму учу,
А сама завжди мовчу.

Чистенькі віконця
Сміються до сонця.
Діточки довкола.
Наша любя (ш о л а к)

Марійка Підгірянкa

Словник

дзюдо — judo

сом — harcso

му́ка — liszt

судно — hajó

запал — buzgalom, lelkesedés

темная діброва — sötét bozótos erdő

замріла — elhalt

листя пожовтіло — megsárgultak a levelek

курличуть — kurrognak

горобина — vörösberkenye (fa)

червоніє — pirosodik, elpirul

дзвінкоголоса — csengő hangú

Слухаю

- 1 Послухай та прочитай вірш. Які букви позначають голосні звуки?

Веселе місто Алфавіт.
В нім кожне слово — цілий світ.
В нім кожна літера — жива,
із них складаються слова.

Т. Коломієць

Слова складаються зі **звуків**.
На письмі звуки позначаються **буквами**.
Українська абетка (алфавіт) нараховує **33** букви.

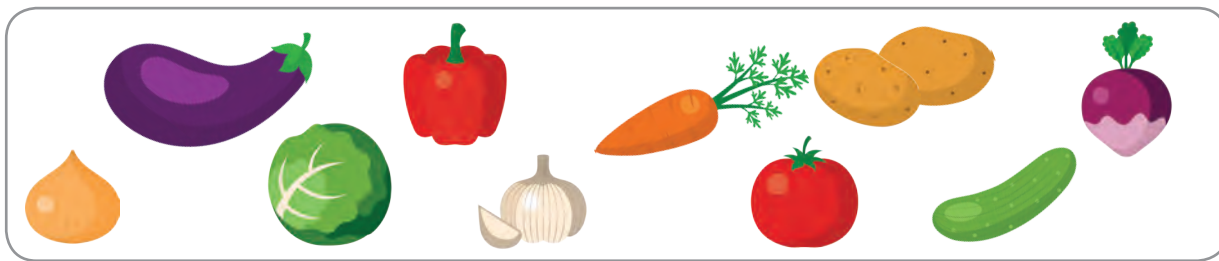
Читаю

- 1 Прочитай назви літер української азбуки.

Аа а	Бб бе	Вв ве	Гг ге	Ґґ ґе	Дд де	Ее е	Єє є
Жж же	Зз зе	Ии и	Іі і	Її ї	Йй йй	Кк ка	Лл ел
Мм ем	Нн ен	Оо о	Пп пе	Рр ер	Сс ес	Тт те	Уу у
	Фф еф	Хх ха	Цц це	Чч че	Шш ша	Щщ ща	
		Ь м'який знак		Юю ю	Яя я		

Спілкуюся

- 1 Назви овочі в алфавітному порядку.

Пишу

- 1 Розташуй в алфавітному порядку імена людей та запиши.

Марія, Каріна, Андрій, Микола, Віктор, Євген, Ірина, Сергій, Корнелій, Оксана, Юлія, Петро, Руслан, Федір, Зінаїда, Георгій.

- 2 Запиши за алфавітом назви міст.

Афіни, Київ, Чернівці, Донецьк, Рим, Вінниця, Ужгород, Одеса, Токіо, Чернігів, Мукачево, Будапешт, Полтава, Ялта, Суми, Харків, Львів, Біла Церква.

Досліджую

- 1 Запиши за алфавітом спочатку прізвища, а потім – імена своїх однокласників / однокласниць.

Зразок. *Андрій, Богдана, Галина, Данило, Едуард, Корнелія,
Мирослава, Петро, Станіслав, Харитон, Яввіа.*

Словник

слова складаються зі звуків – a szavak hangokból állnak

баклажан – padlizsán

гарбуз – tök

кавун – görögdinnye

морква – sárgarépa

цибуля – vöröshagyma

капуста – káposzta

редиска – retek

Читання • Olvasás

від
до

Скарбничка народної мудрості. Жарти
Népi bölcsességek kincsestára. A tréfák

Слухаю та читаю

Жарт — одна чи кілька фраз із гумористичним змістом.

Погана ручка

- Мамо, дай мені свою ручку, я виконаю уроки.
- А чому ти не пишеш своєю?
- Бо моя помилки робить!

Невідомо хто...

На уроці вчителька запитує учнів:

- Якого роду слово «яйце»?
- Ніякого, — відповідає учень.
- Чому?
- Бо не відомо, хто з нього вилупиться: півень чи курка.

Навіщо окуляри

Бабуся читає книжку. Онук запитує:

- Бабцю, навіщо ти одягнула окуляри?
- Бо вони збільшують літери, дитинко.
- Тоді не забудь їх одягнути, будь ласка, коли відрізатимеш мені шматок торта.

Куди покладу книжечки?

Мама купила Надійці портфель і наказала:

- Дивись же, донечко, щоб ти щодня приносила повний портфель добрих оцінок.
- А куди ж я покладу книжечки?

Загадка розповідає про предмети чи явища, але не називає їх.
У загадці є слова-підказки.

Загадка

Гостроносий і малий,
Сірий, тихий і незлий...
Вдень ховається. Вночі
Йде шукать собі харчі.
Весь із тонких голочок.
Як він зветься?

Скоромовки – створені зі складних слів жартівливі вислови,
призначені для тренування швидкої вимови.

Скоромовка

Пиляв Пилип поліна з лип,
Притупив пилку Пилип.

Спілкуюся

- 1 Про що мовиться в жартах на сторінці 19?
- 2 Чи сподобалися вони тобі? Обґрунтуй свою думку.
- 3 Прочитай тексти в особах.

Пишу

- 1 Запиши в зошит жарт, що сподобався найбільше.

Досліджую

- 1 Прочитай скоромовку. Який приголосний звук найчастіше повторюється?
У чаплі чорні черевички,
Чапля чапа до водички.
- 2 Відгадай загадку.

Має вуса, довгий хвіст,
Молочко, сметану їсть.
Стерегтись мишам слід,
Коли є у хаті

Казка — народно-поетичний або писемно-літературний твір про вигадані події та осіб, іноді за участю фантастичних сил.

Кіт і пес

Українська народна казка

Було це чи не було, а зустрілись якось кіт і пес. Пес цілий день гасав лугами, допомагав пастухові череду пасти, а ввечері гарно вечеряв тим, що давав йому хазяїн, і міцно засинав.

От кіт і питає у пса:

— Скажи-но мені, як це так: життя твоє таке клопітне, а їси ти всмак і спиш добре? Тим часом я живу в теплі, без турбот, а проте не маю ні спокійного сну, ні смаку до їжі.

Пес і каже котові:

— Потрудись, побігай, а тоді вже обідай. Поробиш усю роботу, то й поспиш в охоту.

Спілкуюся

Робота над текстом

- 1 Де відбувається дія казки?
- 2 Описані події — це вигадка чи дійсність? Поясни, чому ти так вважаєш.

Абзац — частина тексту від одного відступу до іншого, речення якої зв'язані за змістом.

- 3 Прочитай уважно перший **абзац**. Яким постає у твоїй уяві персонаж?
- 4 Прочитай другий **абзац**. Де живе кіт, а де — пес?
- 5 Яка причина неспокою кота?

Персонажі твору

- 1 Хто головні герої казки?
- 2 Яка їхня доля?
- 3 Як вони виглядають?
- 4 Який емоційний стан оповідача?

Інтерпретація тексту

- 1 Як жив пес? Із ким він проводив час?
- 2 Чому кіт задрить псові?
- 3 Що радить пес котові?
- 4 Яке твоє ставлення до обох героїв?

Пишу

- 1 Розташуй в алфавітному порядку всі слова з першого речення.
- 2 Запиши п'ять кличок котів і псів.
- 3 Назви всі слова з першого речення, де є тільки один голосний.
- 4 В останньому реченні тексту випиши слово, яке закінчується на **ю**.

Мінітест

Хто працьовитий?

а) пес	б) кіт	в) інший варіант
--------	--------	------------------

Досліджую

- 1 Хто з героїв казки тобі найбільше сподобався? Чому?
- 2 Чого навчила тебе ця казка?
- 3 Поясни, як ти розумієш прислів'я.

Казки маленькі, а розуму в них багато.

Словник

лугами – réteken
 клопітне життя – gondterhes, gonddal teli élet
 визирне – látványos

§ 4

Голосні звуки. Позначення їх буквами A magánhangzók. Jelölésük betűkkel

Слухаю

1 Послухай, а потім прочитай вірш уголос. Вимов звуки, позначені виділеними буквами. Чи вільно проходить повітря під час вимови цих звуків? Як називаються такі звуки в українській мові?

Осінь **килим** тка**ла** з **листя** —
Візерунки **золотисті**
З червонястими **квітками**
Та барвистими **сльожками**.

Ю. Ференцева

Читаю

1 Прочитай слова. Вимов у кожному з них протяжно останній звук. Які голосні звуки ти вимовив? Запиши їх буквами. Склади речення з виділеними словами.

Слова, **село**, нес**у**, і**де**, **шпаки**, піс**ні**, зем**ля**, пиш**у**, га**ї**, тво**є**, мо**я**, сво**ї**, син**є**, ос**ін**н**є**.

23

! В українській мові є шість голосних звуків: [a], [o], [y], [e], [и], [і].
 Вони позначаються на письмі десятьма буквами:
а, о, у, е, и, і, я, ю, є, ї.

2 Прочитай текст. Як вважаєш, чому саме такі професії були популярними в давнину? Склади звукові моделі виділених слів.

У давні часи бути вправним чоботарем, зброярем, теслярем означало мати повагу серед людей, адже ці **професії** були поширені і потрібні. У наш час престижно бути **модельєром**, юристом, програмістом, інженером.

Ким би ти не мріяв стати: авіатором чи кухарем, економістом чи дизайнером, пам'ятай, що твоя найголовніша професія — школяр.

3 Прочитай пари слів і поясни їх значення. Якими голосними звуками відрізняються ці слова?

Рука — ріка

липа — лапа

ліс — лис

кит — кіт

мило — мало

гриб — граб

4 Прочитай слова. Скільки в них голосних звуків? Скільки складів? Чи залежить кількість складів від того, скільки у слові голосних звуків?

Лелека, синиця, орел, журавель, шпак, оса, Україна, малина, Київ, перемога, Марія.

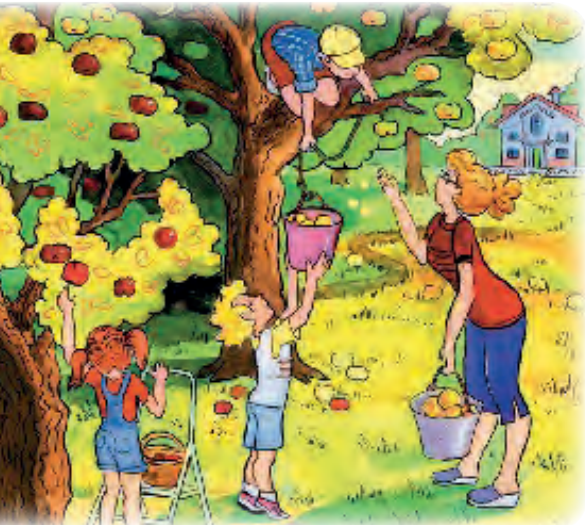
У кожному складі слова обов'язково є голосний звук.

Слова переносять з рядка в рядок по складах. Склад з однієї букви не можна залишати в рядку і не можна переносити до наступного рядка: **знаю, Лі-дія, лі-лія, їжа.**

5 Попрацюй в парах. Прочитай по черзі слова, звертаючи увагу на наголос. Поясни значення слів.

Доро́га — дорога́, замо́к — за́мок, брати́ — бра́ти, а́тлас — атла́с.

Спілкуюся

- Розглянь малюнок, дай відповіді на запитання.
 - Що роблять діти?
 - Які плоди вони збирають?
- Знайди серед поданих слів зайве. Поділи слова на складки. Визнач, скільки букв і скільки звуків у виділеному слові.

Калина, липа, **ялина**, дуб, ліс, сосна, яблуня, ясен.

Букви **я, ю, є** на початку слова та після голосних позначають **два звуки: я=[йа], ю=[йу], є=[йе].**

Після приголосних букви **я, ю, є** вказують на **м'якість** цього приголосного і позначають **один звук.**

- 3 Визнач, у яких словах букви **я, ю, є** позначають два звуки.

Ряд, моряк, новою, знання, земля, Юліан, двоє, житнє, єнот, Софія, жовтіє.

Пишу

- 1 Перепиши. Підкресли букви, які позначають голосні звуки. Склади речення з виділеним словом.

Місто, село, **вулиця**, яблуня, везе, пише.

- 2 Перепиши слова. Визнач, скільки у них букв і звуків. Чому кількість букв і звуків різна?

Яскравий, Юрій, розповідає, читаю, радіє, юнак, кружляє, пам'ять, навчає, краяти.

Зразок. Акація = [а+к+а+ц'+і+яа] 6 букв, 7 звуків.

Земля = [з+е+м+л'+а] 5 букв, 5 звуків.

- 3 Переклади українською мовою подані слова.

Én, van, hogyan, gyöngyvirág, énekel, tudom.

- 4 Прочитай. Випиши слова, у яких буква **ю** позначає два звуки. Визнач кількість звуків у всіх словах.

Шиють, миють, маю, чекаю, людина, людство, Юлія, любов, Любомир, юрба, лютий, вітають.

- 5 Поділи слова на склади.

Василь, озеро, монітор, листок, місто, вчитель, річка, дошка, соловей, книга, стіл, молоко.

- 6 Поділи слова на склади для переносу. Постав наголос.

Вулиця, олівець, огірок, зошит, книжка, калина, вінок, весело, барвінок, золото, зелень, чарівний.

- 7 Випиши з вправи 2 на сторінці 23 назви професій. Поділи слова на склади, постав наголоси. Прочитай наголошені склади.

8 Запиши подані слова у дві колонки: у першу — з однаковою кількістю букв і звуків, у другу — у яких букв більше, аніж звуків.

Валя, вчитись, мрія, люди, радість, маленький, працювятий, буряк, свято, ростуть, край, читаю, жовтень, пісня.

Досліджую

1 Прочитай загадки і відгадай їх. Правильно вимовляй слова з буквами **е, є**. Вкажи кількість звуків і букв у виділених словах.

Коли хочеш ти читати,
то мене повинен знати.
А коли мене не знаєш,
то нічого не вгадаєш. (Алфавіт)

Вдень у небі гуляє,
а ввечері на землю сідає.

Без рук, без олівця,
а малює без кінця. (Мороз)

Влітку медом ласував,
досхоchu малини мав.
А як впав глибокий сніг —
позіхнув і спати ліг.
Бачив чи не бачив сни,
а проспав аж до весни. (Ведмідь)

Словник

зайве — fölösleges
лис — róka
кіт — bálna
яблуня — almafa
ясен — kőrísfа
краяти — szabni
сосна — fenyőfa
ліс — erdő
гриб — gomba
дуб — tölgyfa

ліпа — hársfa
береза — nyírfa
кіт — сіса, macska
лілія — liliom
лишати — otthagyni
наступний — a következő
вінок — koszorú
чарівний — elbűvölő
барвінок — virág
переносити — átvinni, áttenni

Слухаю

1 Послухай інформацію та прочитай вірш. Знайди слова з буквою ї. Визнач кількість букв і звуків у цих словах.

Прилетіли солов'ї,
Звеселили всі гаї.
Ой, веселі солов'ї,
Розкажіть про ті краї,
Де зимою ви літали.
Що ви їли?
Де ви спали?
А чи мають ті краї
Отакі, як в нас, гаї?

Г. Чубач

Читаю

1 Дізнайся, що таке **інформація** та **медіа**.

Інформація — це знання, які здобуваються під час навчання, спостереження.

Оскільки соловей — це перелітний птах, він співає лише з квітня до травня, саме в той час, коли самка висиджує яйця. Як ви зрозуміли, співають лише солов'ї-самці.

Медіа — засоби, які зберігають і поширюють різну **інформацію**.

телефон

комп'ютер

планшет

ноутбук

- 2 Прочитай текст. Знайди та назви слова з буквою **ї**. Доповни текст двома реченнями.

Україна — моя країна. В Україні тихі води і ясні зорі, зелені сади, білі хати, лани золотої пшениці. Україна — розкішний вінок з рути і барвінку.

Спілкуюся

- 1 Прочитай слова вголос. Визнач кількість букв і звуків.

Їжак, їжа, поїхати, їдальня, країна, її, їжиться, сиріїжка.

Буква **ї** завжди позначає два звуки: [йі].

Пишу

- 1 Перепиши речення. Підкресли слова з буквою **ї**. Які звуки позначає ця буква?

Діти прийшли в шкільну їдальню. Тут чисто й затишно. Кухар приготував смачну їжу.

- 2 Доповни прислів'я словами з довідки. Запиши їх. Поясни значення.

З хмари малий дощ буває.

Хліб-сіль , а правду ріж.

Брехня на одній нозі, а правда — на двох.

Дружба — мов дзеркало: розіб'єш — не .

Довідка:

їж
великої
склеїш
стоїть

Досліджую

- 1 Прочитай. Визнач у словах кількість букв і звуків.

Гай — гаї

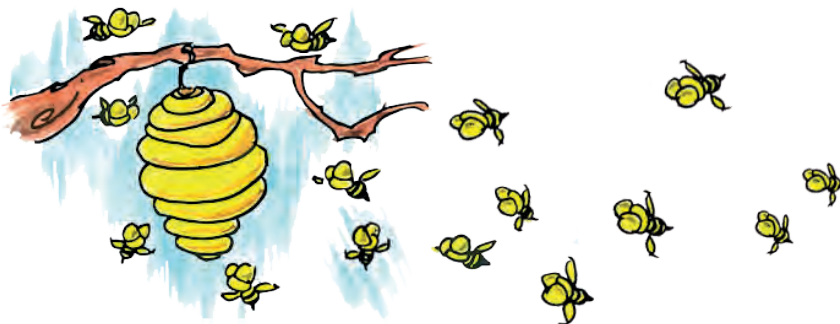
мій — мої

край — краї

твій — твої

рій — рої

свій — свої.

Слухаю та читаю

Лисиця і глечик

Українська народна казка

Були собі дід та баба. Пішли вони у поле жито жати і взяли з собою **глечик** молока.

Прийшли в поле, баба й каже:

— Де б це глечика поставити?

— Постав, стара, під кущем.

Баба послухала діда й поставила глечика під кущем.

От пішли вони жати. Жнуть та й жнуть.

Аж біжить **лисичка**. Побачила глечик, випила з нього молоко, а голови назад не витягне.

Ходить, крутить головою, приказує:

— Ну, глечику, **пожартував**, і годі.

Випусти мою голівоньку!

А глечик не відпускає, хоч ти що роби.

— Підожди ж, клятий глечику! — каже лисичка. — Ось я тебе втоплю!

Побігла вона до річки. Встромила голову у воду. Наповнився глечик і потягнув за собою лисичку.

Спілкуюся

Робота над текстом

1 Знайди у тексті діалог. Прочитай його в парі з однокласником / однокласницею. Чи послухала баба діда?

- 2 Поміркуй над змістом цієї казки. Вислови свої враження.
- 3 Знайди речення, яке описує дії лисички.
- 4 Прочитай абзац, де лисичка погрожує глечику.
- 5 Який висновок з казки ти можеш зробити для себе? Намалюй один з епізодів казки.

Простір подій

- 1 Де відбуваються події?
- 2 Чому лисичка вирішила випити молоко з глечика? Чи знала вона, що може трапитися?
- 3 Для чого лисичка побігла до річки?

Пишу

- 1 Поділи на склади виділені слова з тексту.
- 2 Добери до поданих слів протилежні за значенням:

Дід —

Стара —

Пішли —

Досліджую

- 1 Відгадай загадку.

У темнім лісі проживає,
Хвіст рудий, пухнастий має.
Їй на місці не сидиться,
А зовуть її ... (впиши!)
- 2 Прочитай прислів'я. Як ти його розумієш?

Кожен сам свою долю кує.

Словник

глечик — korsó, köcsög

жнуть — aratnak

приказує — megparancsolja

пожартував — megvicceltél

клятий — átkozott

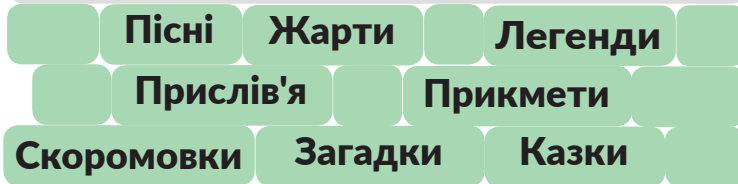
встромила голову — beledugta a fejét

Загально очікувані результати Скарбничка народної мудрості

- 1 Назви твори з цього розділу.
- 2 Який твір тобі найбільше сподобався і чому?
- 3 Чому розділ має назву «Скарбничка народної мудрості»?
- 4 Розглянь уважно цеглинки і прочитай, як ще можна назвати цей розділ.

Усна народна творчість

Скарбничка народної мудрості

Конкретно очікувані результати Скарбничка народної мудрості

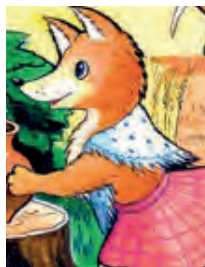
- 1 Назви казку за опорними словами: **дід, баба, жито, глечик, молоко.**
- 2 Чиї це слова і з якої казки: «Поробиш всю роботу, то й поспиш в охоту»?
 - а) собаки з казки «Ріпка»;
 - б) лисички з казки «Лисиця і глечик»;
 - в) собаки з казки «Кіт і пес».

- 3 Пригадай, з якої народної пісні цей уривок:

А увечері пізенько
Гарненько умився,
Виїв мисочку борщу
Й молочка напився.

- а) колискової;
- б) жнивварської;
- в) дитячої.

- 4 Героїв яких творів зображено на малюнках?

§ 6

Приголосні звуки. Позначення їх буквами
A mássalhangzók. Jelölésük betűkkel

Слухаю

- 1 Послухай та прочитай. Знайди букви, які позначають приголосні звуки. Вичи скоромовку напам'ять.

Гуси гучно гелготали —
Горобці зерно клювали.
Гуси гонять горобців.
Голубок на ганок сів.

О. Кононенко

В українській мові приголосні звуки позначають буквами:
б, в, г, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ.

Читаю

- 1 Прочитай слова. Правильно вимовляй звуки [x], [r], [r].

Хустина, Христина, хом'як, холодна, голодний, говорить, гріє, година, грати, ґрати, ганок, гудзик, сухий, пиріг.

- 2 Прочитай вголос слова.

Щирий, щастя, щедрівка, щебетання, дощ, кущі, шука, щавель, горщик, щітка, щоденно, ніщо.

Буква щ завжди позначає два звуки — [шч]:
щука [шчука], щирий [шчирий].

- 3 Прочитай вірш. Перепиши. Назви слова з буквою щ.

У кущах біля ріки
Рибаки-весельчаки.
Не клюють у них лящі,
А чіпляються кущі.

Г. Бойко

Спілкуюся

1 Доповни речення словами з довідки. Сполучення яких звуків позначається буквою **щ**?

1. Над квіткою кружляє . 2. Діти посадили бузку. 3. Мама зварила смачний . 4. Учора йшов сильний . 5. На гачок піймався .

Довідка:

дощ хрущ
борщ кущ
лящ

2 Заміни, додай або забери літеру таким чином, щоб змінилося слово.

Зразок. Ганок – ранок.

Дуб, сом, пісок, баран, коса, грак.

Пишу

1 Запиши правильно слова, уставляючи букву **г** або **х**.

ліб, усміається, оріх, одина, рається, віст, лу,
олова, алат, орох, руша, лопчик, ачок, речка.

2 Випиши спочатку слова, у яких стільки звуків, як і букв, а потім – слова, у яких більше звуків, ніж букв.

Шелест, шепіт, шум, кущ, їжачок, ялинка, річка, чайка, ящір, щиглик, шука, щоденник.

Досліджую

1 Букву **г** чи **ґ** потрібно вставити в клітинки, щоб утворилися слова?

	р	а	к
	а	в	а

Словник

щирий – őszinte
щебетання – csicsergés
щавель – sóska

щиглик – tengelice
щоденно – naponta
шука – csuka

§7 Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних буквою **i** A kemény és a lágy mássalhangzók. A mássalhangzók lágyítása az **i** betűvel

Слухаю

- 1 Послухай і прочитай. Назви слова з буквою **i**.

В темних сінях день осінній
пахне сіном і насінням.

Читаю

- 1 Прочитай. Запиши слова. На якому місці в слові стоїть буква **i**? Підкресли її.
Іра, іграшки, Зіна, діти, учні, вчителі, квіти, ковалі.

В українській мові приголосні звуки перед **и**
вимовляються твердо, а перед **i** — м'яко.

- 2 Прочитай уголос подані парами склади. Чи є різниця у їх вимові? Перед яким звуком приголосні вимовляються м'яко?

Ти — т**i** ли — л**i** ди — д**i** зи — з**i**
ни — н**i** ци — ц**i** си — с**i** ри — р**i**

Приголосні звуки бувають:

тверді: [з] [дз] [ц] [д] [т] [н] [л] [р] [с]

м'які: [з'] [дз'] [ц'] [д'] [т'] [н'] [л'] [р'] [с'] [й]

Приголосні: [б] [п] [в] [м] [ф] [ж] [ч] [ш] [дж] [г] [г'] [к] [х]
перед **i** пом'якшуються.

Спілкуюся

- 1 Прочитай. Скажи, як вимовляється кожен приголосний звук у словах — твердо чи м'яко?

Водограй, рідний, свій, шануй, оберігай, дорогий, розвивайся,
сійся, одягай, вітайся.

2 Прочитай слова з буквою **і** в середині слова, а потім — з **і** в кінці. Відгадай загадку.

Стоїть при дорозі
на одній нозі.
Шапочку має,
та нікого не вітає.

Пишу

1 Перепиши. Встав пропущені букви **и**, **і**. Прочитай вголос спочатку слова з буквою **и**, потім — з буквою **і**. Поясни різницю у вимові приголосних звуків перед **і** та перед **и**.

- а) Б **и** лка, л **и** с, ведм **и** дь — це тварини.
- б) Л **и** па, ял **и** на, ос **и** ка — це дерева.
- в) Ц **и** буля, пом **и** дор, ог **и** рок — це овочі.
- г) Сл **и** ви, в **и** шні, л **и** мони — це фрукти.

2 Прочитай речення. Випиши виділені слова у дві колонки: в одну — з буквою **и**, у другу — з **і**. Прочитай виписані слова вголос. Як вимовляються приголосні перед **і**, а як — перед **и**?

- 1. Учні ходили на прогулянку в **ліс**. Там ходить хитрий **лис**.
- 2. У нас красивий **дім**. Із димаря йшов **дим**.

Буква **й** завжди позначає м'який приголосний звук [й']: йшов

Досліджую

1 Прочитай виразно вірш. Знайди слова з буквою **і** та **и**. Порівняй вимову приголосних звуків перед **і** та перед **и**.

Художник чудові картини малює,
В музеї милуюсь пейзажами я,
Там рідна природа, річки і долини,
Лани золоті, Україна моя!

Осінь щедра, осінь золота

A bőkezű, arany ősz

Слухаю та читаю

Текст-опис — це висловлювання про певні ознаки, властивості предмета, особи чи явища. Описи є художні та наукові.

Рання осінь

...Ще не осінь. Але вже серпень — кінець літа. Ти виходиш рано-рано надвір і раптом ловиш себе на думці: ще ж таки літо. Ніби нічого навколо не змінилося. А осінь дає вже про себе знати. То новими тонами в кольорі, то прохолодним подихом.

Синьоокий серпень. Синьоокий — бо петрові батоги цвітуть, і верес, і айстри.

А озера, ставки і річки! Навіть очі від прозорого неба синіють...

Притихло поле. Прислухається до себе, до пташок і дерев. Натрудилося за літо. Уродило добрий урожай. Людям віддало. Перепочиває. А через день-два, дивись, і зелені барви на стерні з'являться. Поле не любить гуляти. Трудиться поле. Трудиться сад...

За Д. Чередниченком

Спілкуюся

- 1 Кожна пора року має свої барви. Як дає про себе знати осінь?
- 2 Які кольори потрібні художникові, щоб передати прихід осені?
- 3 Прочитай ще раз кожен абзац. Знайди ключові слова.

Ключові слова — це слова чи словосполучення, які виражають головну думку кожного абзацу. У тексті може бути декілька ключових слів.

Вересень

1 строфа

А вересень працює
У полі і в **саду**.
Я з вереснем до школи
Замріяний **іду**.

2 строфа

Летять у теплий вирій
Останні **журавлі**.
Та навесні повернуться
До рідної **землі**.

3 строфа

У наш озерний, сонячний,
У наш пшеничний **край**...
І я сказав журавлику:
— Мене не **забувай**!

М. Сингаївський

Осінні клени

Стоять осінні клени
У барвах золотих
І дивляться на мене,
А я дивлюсь на них.

Ось листячко упало...
Нагнувся я до листка:
Він жовтий і трипалий,
Мов лапка гусака.

Г. Бойко

Спілкуюся

- 1 Прочитай виділені у віршах слова. Про що йдеться в поезіях?

Пишу

- 1 Випиши з тексту «**Рання осінь**» усі слова з м'яким знаком.
- 2 Перепиши виділені слова з віршів. Зроби звуко-буквений аналіз слова **осінь**.

Досліджую

Чи знаєш ти?

Назва місяця вересень походить від найменування вічнозеленого куща — вересу, який саме в цей час починає цвісти.

Словник

петрові батоги — cikória

віддало — ajándékként

притихло — elcsendesedett

з'являється — 1. megjelenek; 2. előtűnnek

перепочиває — megpihen, pihenőt tart

прислухається — figyelemmel hallgatja

ловиш себе на думці — azon kapod magad

прохолодним подихом — hideg lehelettel

милується — gyönyörködik

замріяний — ábrándozva

озерний край — tóvidék

§ 8

Позначення м'якості приголосних
буквами **я, ю, є**A mássalhangzók lágyítása a **я, ю, є** betűkkel

Слухаю

1 Послухай та прочитай вірш. Знайди слова, у яких **є** позначає два звуки. Запиши звукові моделі виділених слів.

Світлофор

Що це **стоїть** на вулиці,
Високе і триоке?
Червоно, жовто, зелено
Моргає в усі боки?

Це — світлофор,
наш добрий друг,
Він про безпеку дбає.
Погляне пильно навкруги —
Пускає чи спиняє.

Читаю

1 Прочитай вірш. Знайди і зачитай назви овочів. Випиши виділені слова і підкресли в них букви, які позначають м'які приголосні звуки.

На грядці

Мама садила за хатою грядку,
Клала в ямку по **маленькому зернятку**.
Хай **виростають** із них **бурячки**,
Кущики кропу й **квасолі** стручки,
І **огірочки зелені**,
І гарбузи **здоровенні**.

Л. Ковальчук

2 Прочитай вголос склади парами. Чи є різниця у вимові приголосних звуків лівої та правої колонок? У яких складах приголосні звуки треба вимовляти м'яко?

Да — **дя** су — **сю** ле — **лє**
на — **ня** лу — **лю** те — **тє**

Спілкуюся

1 Поясни значення вислову «Ліс – легені планети». Назви букви, що позначають м'які приголосні звуки.

2 Прочитай слова. Порівняй, як вимовляються приголосні звуки перед **я, ю, є, і**, а як – перед **а, е, и**?

Люба, рюкзак, ключ, паляниця, земля, киця, княгиня, заняття, осіннє, завдання, мило.

Пишу

1 Замість крапок встав у словах пропущені букви **е** або **є**. Продовж текст.

Футбольна команда нашого класу зайняла трет місц у шкільних змаганнях. І хлопці, і дівчата мріють про в ликий спорт.

2 Перепиши слова. Підкресли букви, які позначають м'які приголосні звуки. Узагальни подані назви предметів одним словом.

Клен, тополя, береза, явір, акація, ясен.

3 Знайди і випиши слова, у яких кількість букв і звуків однакова.

Осінь, яма, Яся, кошенья, олівець, троє, рілля, пісня, ціна, Ніна, Леся, Люда, баян.

Досліджую

1 Випиши слова, у яких букви **я, ю, є** позначають м'якість попереднього приголосного звука.

Зозуля, мрія, лисиця, лялька, троянда, ключ, верблюд, трете, заєць, друзі, юнак.

2 Прочитай загадки і запиши слова-відгадки. Підкресли в них букви, що стоять перед **я**. Зроби звуко-буквений аналіз слів.

Зелений хвостик має,
а голову в землі ховає.

Не б'є, не лає,
а людина від неї плаче.

§ 9

Позначення м'якості приголосних
м'яким знаком (ь)

A mássalhangzók lágyítása a (ь) lágyítójellel

Слухаю

- 1 Послухай вірш. Вимов м'які приголосні звуки у виділених словах. Чим позначається м'якість приголосних?

Гриби

Прийдеш в ліс по гриби,
Листя скрізь розгреби.
Де пеньки старенькі,
Там ростуть опеньки.
Де недавні пенькі,
там ростуть масляки.
А кругом берізки —
Ніжні сиріожки.

В. Швець

Читаю

- 1 Прочитай і запиши інформацію. Постав, де потрібно, м'який знак. Яких птахів ти знаєш? Як ти піклуєшся про них?

Дятел — лісовий лікар. Синички знищують у саду гусін .
Сови поїдають багато мишей.

М'який знак при переносі слів не можна відривати
від попередньої букви: **паль-то, бать-ко.**

Спілкуюся

- 1 Розглянь малюнки. Запиши, що чи кого на них зображено. Підкресли букви, що позначають м'якість приголосних у кінці слів.

Пишу

1 Перепиши. Зміни слова за зразком.

Зразок. <i>Багато</i>	<i>Один</i>
<i>українці</i>	<i>українець</i>

Учителі, пальці, портфелі, вихователі, горобці.

2 Перепиши слова, вставляючи, де потрібно, м'який знак. Підкресли букви, що позначають м'які приголосні звуки.

Батько, кладька, донька, тонька, редька, шпилька, пилька, дідусь, скрізь, Олесь.

3 Склади речення з виділеними словами.

Сію дитині

Сію дитині в **серденько** ласку.
 Сійся-родися ніжне **«будь ласка»**,
 Вдячне «спасибі», «вибач» тремтливе, —
 Слово у серці — як зернятко в ниві.
 «Доброго ранку!», «Світлої днини!» —
 Щедро даруй ти людям, дитино!
 Мова барвиста, мова багата,
 Рідна і тепла, як **батьківська хата**.

В. Гринько

41

Уживай у звертаннях ласкаві слова.

Досліджую

1 Склади речення з поданих слів, запиши його. Підкресли слова, у яких є м'які приголосні звуки.

Івась, дивитись, про тварин, мультфільми, любить.

Буква **ь** (м'який знак) позначає м'якість попереднього приголосного звука.

Словник

як ти піклуєшся про птахів — *és te hogyan véded a madarakat* (hogyan gondoskodik róluK)
опеньки — *bokroszomba*

Загально очікувані результати

1 Дай відповіді на запитання.

- ▶ Що тобі відомо про звуки мови?
- ▶ Як вони позначаються на письмі?
- ▶ Скільки букв є в українському алфавіті?
- ▶ Скільки є голосних звуків?
- ▶ Назви приголосні звуки.
- ▶ Перед якими буквами приголосні звуки вимовляються м'яко?
- ▶ Яка буква завжди позначає два звуки?
- ▶ Коли **я**, **ю**, **є** позначають два звуки?

2 Аудіювання.

Різні в світі є країни,
Гарні є і є багаті,
Та найкраще в Україні,
Бо найкраще в рідній хаті.

- ▶ Скільки букв у слові «країна»?
- ▶ А скільки звуків?
- ▶ Назви голосні звуки.
- ▶ Скільки приголосних звуків у цьому слові?
- ▶ Побудуй звукову модель слова.

3 Наведи приклади слів, які відповідають таким звуковим моделям:

4 Прочитай слова. Випиши ті, які не можна переносити. Чому?

- а) пісня, іде, учить, співає, сон;
- б) читає, льон, ідуть, джміль;
- в) день, мама, стою, явір, зелень.

5 Запиши виділені слова. Визнач у них кількість букв і звуків.

1. **Україна** — моя країна. 2. Де тії ковалі живуть, що золоті сокири **кують**?

Конкретно очікувані результати

- 1 Прочитай і відгадай загадку. Перепиши. Підкресли букви, що позначають м'якість попередніх приголосних.

Маю жовтий вусок,
запашний колосок.
Буде з мене мука
й паляниця м'яка.

- 2 Прочитай. Відгадай загадку. Зроби звуко-буквений аналіз виділеного слова.

Без крил **летять**,
Без ніг біжать,
Без води пливуть.

- 3 Визнач ряд, у всіх словах якого є буква, що завжди позначає два звуки.

- а) заєць, їжак, пісня;
б) Київ, щоденник, хрущ.

- 4 Запиши назви днів тижня. У яких словах є м'які приголосні звуки?

- 5 Прочитай та повтори виділені пари слів.

Примівка до казки

В кожній казці є **урок**,
мов у квіточці **медок**.

І дівчатка, і **хлоп'ятка**,
як веселі **бджоленятка**.

Погадаймо — **політаймо**,
в казці меду **пошукаймо**.

- 6 Розгадай ребус і прочитай прислів'я.

Осінь щедра, осінь золота

A bőkezű, arany ősz

Слухаю та читаю

Верба – мов дівчина золотокоса

Над ставком стоїть плакуча верба. Схилила свої зелені віти й дивиться у воду. Вітер подихне — гойдаються віти, мов коси дівочі, колишуться.

Біля самого стовбура примостила маленька пташка гніздечко. Прокидається вона рано-вранці. Як вилітає зі свого теплого гніздечка, зелені коси тремтять. Це верба прислухається до пташиного співу.

Прийшла осінь. Холодний вітер позолотив гілки. Дівчина-верба стала золотокоса. А пташки не стало. Куди вона поділась? Полетіла в теплий край — далеко-далеко за море. Весною вона прилетить, і верба перестане сумувати. Знову зазеленіють коси, рано-вранці прокидатиметься щаслива дівчина. І пташка буде щаслива, бо вона вдома, на Батьківщині. Бо Батьківщина — це найдорожче для нас. Дорожчого за Вітчизну немає нічого.

А зараз дівчина золотокоса сумує. Тихо над ставком впав золотий листок і поплив кудись далеко-далеко.

В. Сухомлинський

Спілкуюся

- 1 Прочитай, з чим порівнює автор плакучу вербу, вербові віти.
- 2 Чому навесні пташка буде щасливою? Знайди відповідь у тексті. Прочитай уголос.

Пишу

- 1 Запиши прислів'я «Де багато пташок, там немає комашок». Поясни, як ти його розумієш.

Слухаю та читаю

Осінь чарівна

Є чотири пори року,
Але з них лише одна
Починає рік навчальний —
Наша осінь чарівна.

Заглядає осінь в класи
Та милується з **вікна**,
Мабуть, хоче теж оцінку
Наша осінь **чарівна**.

Л. Левицька

Спілкуюся

- 1 Які важливі теми порушені в текстах?
- 2 Прочитай третій абзац тексту «Верба — мов дівчина золотокоса» вголос. Що для нас найдорожче?

Досліджую

- 1 Оповідання «Верба — мов дівчина золотокоса» — це монолог чи діалог?

Словник

плакуча верба — szomorúfűz
вітер подихне — fújdogál a szellő
примостила — odatapasztotta
роздарувала — elajándékozta

замилується — elgyönyörködik
зраділа — megörült
капелюх — kalap
озимина — téli vetés

§ 10 Апостроф Hányjel

Слухаю

- 1 Прочитай загадку, відгадай її. Назви слова з апострофом. Між якими буквами стоїть апостроф?

Невелички дві хатини,
В них м'які і теплі стіни.
По п'ять братиків малих
Прожива в хатинах тих.

Читаю

Апостроф (') — це знак, який позначає на письмі роздільну вимову звуків.

- 1 Прочитай слова вголос. Як у словах з апострофом вимовляється приголосний з наступним звуком — зливо чи роздільно?

Б'ють, п'ять, дерев'яний, м'ясо, торф'яний, бур'ян.

Апостроф ставимо після букв **б, п, в, м, ф** та **р**, які позначають тверді приголосні звуки, перед **я, ю, є, ї**, що позначають два звуки.
Наприклад: **сім'я** [сім-йа], **бур'ян** [бур-йан].

- 2 Прочитай слова. Як вимовляємо приголосні перед апострофом? Які звуки позначають букви, що стоять після апострофа?

Пишемо

б'є
п'є
м'яч
солов'ї
пір'я

Чуємо

[б+йє]
[п+йє]
[м+йа+ч]
[с+о+л+о+в+йї]
[п+і+р+йа]

При переносі слова з рядка в рядок апостроф не можна відривати від попередньої букви.
Переносити треба так: **Дем'-ян, бур'-ян, пам'-ять** або **па-м'ять**.

Спілкуюся

1 Прочитай і скажи, які слова з апострофом не можна переносити? Чому? Склади речення з виділеними словами.

М'ята, п'ю, **сім'я**, **ім'я**, пір'я, п'ять, б'ють, матір'ю, **здоров'я**, солов'ї, подвір'я, м'яч.

2 Як ти розумієш прислів'я? Випиши слова з апострофом, поділи їх для переносу.

- ▶ Пташка красна своїм пір'ям, а людина — знанням.
- ▶ Добре ім'я краще багатства.
- ▶ Велике багатство — здоров'я.
- ▶ Тяжко тому жити, хто зло пам'ятає.

! Апостроф перед **я, ю, є** не ставиться, якщо перед буквами **б, п, в, м, ф** є інший приголосний (**свято, цвях**), крім **р** (**черв'як, торф'яний**).

3 Прочитай слова. Запиши їх, поділи на склади. Поясни, чому в одних словах ставимо апостроф, а в інших — ні.

Буряк — бур'ян, свято — в'яне, рядок — пір'я, буря — Мар'ян, повітря — подвір'я, Рябко — довір'я.

! Апостроф після **р** не ставиться, коли **р** стоїть на початку складу (**бу-ря, бу-ряк**). Порівняй: **бур'-ян, по-двір'-я**.

Пишу

1 Перепиши. Прочитай слова вголос. Як потрібно вимовляти приголосні звуки, між якими є апостроф? Які звуки позначають букви, написані після апострофа?

Довір'я, м'який, п'еса, п'ятниця, здоров'я, дев'ять, Мар'яна, обов'язок, пір'їна, кам'яний, солом'яний, пам'ять, прислів'я.

2 Перепиши текст. Підкресли слова з апострофом, поясни їх написання. Перекажи зміст тексту.

Кам'янець-Подільський — місто, що є унікальною пам'яткою минулого. Тут переплелись споруди різних епох та стилів, які створюють єдиний і унікальний архітектурний комплекс. Це захисні, релігійні, громадські та житлові будівлі.

Невід'ємною частиною Старого міста є кам'яна фортеця. Вона стала візитною карткою і символом Кам'янця-Подільського.

З енциклопедії

3 Перепиши, вставляючи, де потрібно, апостроф.

1. Бур яни треба виполювати з корінням.
2. Жовте лист я вкрило землю м яким килимом.
3. Вітер розвіяв біле лебедине пір я.

4 Перепиши слова, поставивши, де потрібно, апостроф. Повтори правило написання апострофа.

М яч, м який, ім я, мор як, зор я, пам ять, п є, св ятий, дев ять, син є, черв як.

5 Поясни, чому в цих словах після **р** не ставимо апостроф?

Ря-бий	по-ря-док	ря-ту-нок
рюк-зак	ря-жан-ка	мо-ряк

6 Доповни речення словами з довідки. Перепиши їх, поясни написання апострофа.

П'ятий день тижня називається .
Вересень — місяць року. Фізкультура зміцнює . Петрик з їздив у село до бабусі.

Довідка:

здоров'я
матір'ю
п'ятниця
дев'ятий

Досліджую

1 Розгадай усно кросворд. Які слова-відгадки з апострофом потрібно вписати?

1. Група близьких родичів, що проживають разом.

2. Запашна лікарська рослина.

3. Задня частина ступні.

Словник

торф — tőzeg

слов'ї — fülemülék, csalogányok

солом'яний — szalmából készült

обов'язок — kötelesség

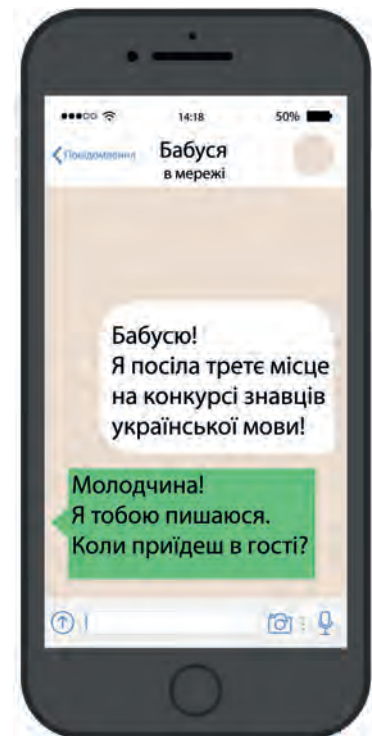
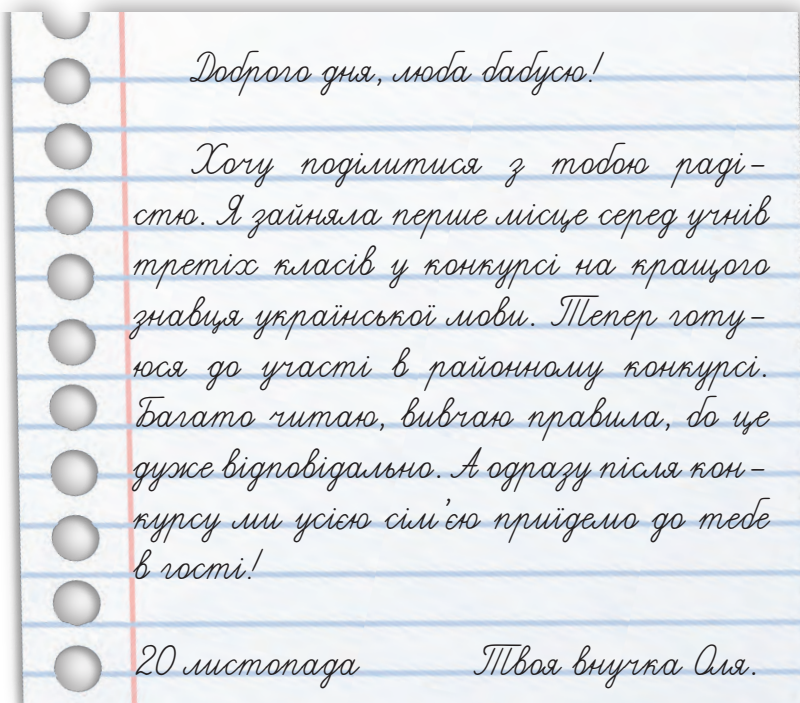
Лист A level

Лист — це писаний текст, призначений для спілкування з кимось на відстані або повідомлення про щось.

Лист складається з таких частин:

- ▶ звертання (до кого звертаємося, кому адресуємо лист);
- ▶ основна частина (зміст листа);
- ▶ кінцівка (слова ввічливості: **до зустрічі, з повагою**; а також **дата і підпис**).

1 Прочитай листи. Кому вони адресовані? Про що в них розповідається? На які частини їх можна поділити?

2 Чим ці листи однакові, а чим – різняться?

3 Сплануй, коли і як ти надішлеш листа.

Поштою
Кур'єром
Електронною поштою
СМС-повідомленням

Мініпроєкт

1 Напиши особистого та колективного листа.

§ 11 Дзвінки і глухі приголосні звуки A zöngés és zöngétlen mássalhangzók

Слухаю

1 Прочитай пари слів уголос. Вимов попарно звуки, позначені виділеними буквами. Які з них вимовляються дзвінко (з голосом і шумом), а які — глухо (тільки з шумом)?

Брати — прати

гуля — куля

діло — тіло

гори — хори

жити — шити

голод — холод

! Приголосні звуки, які вимовляються з участю голосу і шуму, називаються **дзвінками**.

Приголосні звуки, що вимовляються з участю лише шуму, називаються **глухими**.

! Дзвінки: [б] [д] [з] [ж] [г] [ґ] [дж] [дз]

Глухі: [п] [т] [с] [ш] [х] [к] [ч] [ц] [ф]

Не утворюють пари дзвінки: [в] [л] [м] [н] [й] [р]

Читаю

1 Прочитай. Випиши виділені слова. Підкресли в них букви **з**, **с**. Поясни значення вписаних слів. Вимов протяжно звуки [з], [с]. Який з цих звуків вимовляється дзвінко, а який — глухо?

Закувала **зозуля** у лісі. **Косуля** — дуже полохлива тварина. У нашому саду виросла **слива**. Після літньої спеки почалася сильна **злива**.

2 Прочитай слова. Чітко вимовляй дзвінки приголосні в кінці слів і складів. З виділеними словами усно склади речення.

Слід, хліб, сад, рибка, казка, шибка, стежка, **книжка**, ложка, **берізка**.

! В українській мові дзвінкі приголосні звуки в кінці слова і складу вимовляються дзвінко: **дід, віз, ніж, загадка, казка**.

- 3 Прочитай вірш. Випиши виділені слова. Підкресли в них букви, що позначають дзвінки приголосні звуки.

В нашої **берізки**
біленька кориця,
вичесані кіски —
любо подивиться.
На дорогу **з двору**
вистрибали **кізки**,
стали **гризти** кору
білої берізки.

Спілкуюся

- 1 Виразно вимов слова. Назви букви, які позначають дзвінки приголосні звуки. Випиши в одну колонку слова з буквою **з**, а в другу — з буквою **с**.

Кози, коси, казка, каска, газ, гас, сіно, Зіна, зірка, сірка, зуб, суп.

- 2 Прочитай слова. Вимовляй виразно дзвінку приголосні в кінці слова і складу.

Мед, молодь, поріг, дужка, доріжка, будка, різкий, вузький, ріж, їжте, сніг, ліжко, віз.

Пишу

- 1 Перепиши речення. Підкресли однією лінією букви, які позначають дзвінки приголосні звуки, а двома — букви, які позначають глухі.

1. Під берізки, під дубки поховалися грибки. 2. Швидко мова мовиться, та не швидко діло робиться. 3. Книжка вчить, як на світі жить.

- 2 Запиши словосполучення, вставляючи необхідні букви **б, п, д, т, ж, ш**. Підкресли вставлені літери. Які з них позначають дзвінки приголосні звуки, а які — глухі?

● ити молоко, ● ити в барабан, ● ерти пір'я, ● ерти мак, ● ити сорочку, ● ити в місті, ● рати білизну, ● рати портфель.

- 3 Перепиши, вставляючи пропущені букви **ж** чи **ш**. Прочитай і відгадай загадку.

Лежить лежень на ле●анці
В теплій сивій ко●у●анці.

4 Доповни речення, замість малюнків дописуючи потрібні слова. Чітко вимовляй дзвінки приголосні в кінці слів, складів.

1. Діти знайшли в лісі
2. Михайликові купили нову
3. Дід упіймав золоту
4. У траві сиділа зелена

5 Гра «Багато – один». В утворених словах чітко вимовляй останній звук.

Зразок. сади | сад

Зуби, голуби, гаражі, дуби, стовпи, гриби, вози, гарбузи, водолази, морози.

Досліджую

1 Перепиши слова, підкресли в них букви **б**, **п**. Прочитай вголос виділені слова. Якими звуками вони відрізняються?

Риба, липа, **гриб**, **грип**, бити, пити, **бабка**, **папка**, лапка, шапка, жабка.

2 Закінчи речення.

1. Звуки бувають дзвінками і .
2. Дзвінкі звуки вимовляються з допомогою голосу і .
3. В українській мові приголосні звуки вимовляються дзвінко у .

Словник

поховалися – elbújtak
закувала – megszólalt a kakukk
(kakukkolt)
прати – mosni
куля – gömb, golyó
злива – zápor, záporosó, felhőszakadás
полохлива – ijedős (félős)
упіймав – kifogott

лежень – lusta
гризти – rágni
лежанка – fekvőhely
стали гризти – elkezdtek rágcsálni
любо подивиться – öröm megnézni
(nézni)
вистрибали кізки – kifutottak
(kiugrottak) a gidák

Слухаю та читаю

Листопад

Щедро виграючи золотими барвами, іде нашим рідним краєм осінь-чарівниця. Ходить вона полями, лісами і луками.

Куриться білим туманом над річками й озерами. Шарудить опалим листям у садах і міських парках. Сипле золоті листочки на землю.

І падає, падає листячко, кружляє між гілками і лягає м'яким шаром на землю. Яка чудова, запашна і золотиста ковдра! Під цією ковдрою оселяються на зиму комахи, лісові миші, їжачки.

— Гарна, чудова осінь, — кажуть люди.

А якщо почне осінь бризкати дощиком, ніхто їй за це не дорікатиме: ще багатшим буде врожай.

Спілкуюся

- 1 Як ти візуально уявляєш (сприймаєш), що осінь:
 - ▶ іде нашим рідним краєм;
 - ▶ ходить полями, лісами і луками;
 - ▶ сипле золоті листочки;
 - ▶ лягає м'яким шаром на землю;
 - ▶ бризкає дощиком?
- 2 Як ти аудіативно (на слух) сприймаєш природні явища:
 - ▶ ходить полями (*імітуй*);
 - ▶ сипле листочки, шарудить;
 - ▶ падає листячко, кружляє (*зобрази діями повільними, а потім швидкими*);

► лягає м'яким шаром на землю (зобрази з допомогою листя різних дерев)?

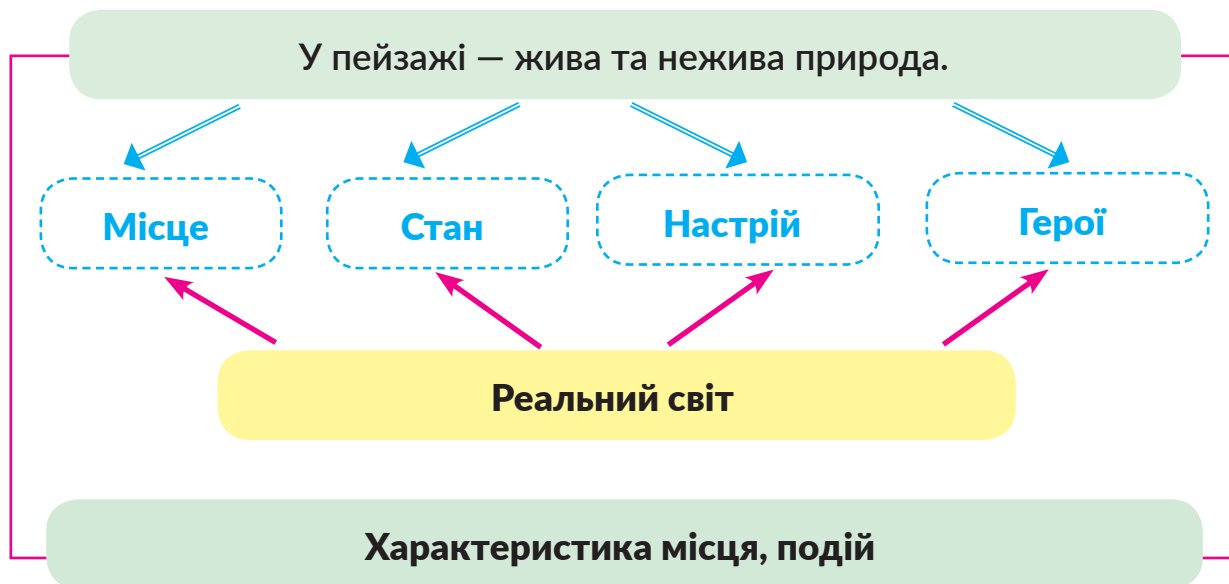
- 3 Уяви собі, що ти — дерево. Відтвори рухи.
- 4 Які образи виникають у твоїй уяві від вислову **запашна і золотиста ковдра**?
- 5 Заплющ очі та уяви картину, описану в тексті. Яку музику ти чуєш?
- 6 Назви **ключові слова** цього тексту.
- 7 Як описані в тексті природні явища, рослинний і тваринний світ?

В описі є конкретний та абстрактний час.

Пишу

- 1 Перепиши. Підкресли слова, які називають ознаки.

Рідним краєм, осінь-чарівниця, білим туманом, опалим листям, в міських парках, м'яким шаром, запашна і золотиста ковдра, чудова осінь.

Досліджую

- 1 Чи в усіх дерев восени опадає листя? Запиши назви дерев, на яких восени воно залишається. Як думаєш, чому їх називають вічнозеленими?

§ 12 Буквосполучення дж, дз А дз, дж betűkapcsolatok

Слухаю

1 Виразно прочитай вірш. Перепиши його. Підкресли слова з буквосполученнями **дж, дз**. Запиши звукові моделі цих слів.

Джміль на склянку з джемом сів,
Гедзь до нього підлетів,
І дзвінка пішла розмова.
Першим гедзь промовив слово:

«Що, солодкий джем із грушки?
З'їм його я самотужки!»
Джміль дзижчав, що було сили,
Поки склянку не закрили.

Сполучення букв **дж, дз** у словах читають як один звук.

55

2 Прочитай, правильно вимовляючи слова зі звуком [дж].

Ми дзвіночки, лісові дзвіночки,
Славим день!
Ми співаєм, дзвоном зустрічаєм
День, день!

П. Тичина

Читаю

1 Прочитай загадки. Відгадай їх.

► Дзьоб міцний і гострий маю, шкідників ним добуваю.

► Летить, як стріла, гуде, як бджола.

► Хоч зубів багато маю, та нікого не кусаю.

Спілкуюся

- 1 Прочитай. Поясни зміст прислів'їв. Перепиши їх.

Бджоли раді цвіту, а люди — літу.
Бджола мала, а й та працює.

- 2 Розглянь малюнки, назви зображене на них. Склади речення з одним зі слів.
- 3 Прочитай слова. Переклади їх. Склади чотири речення з окремими словами за власним вибором.

Джем, джгут, дзвінко, дзьобати, дзюрчить, їжджу, кукурудза, родзинка, дзвін, джунглі, народження.

Пишу

- 1 Прочитай. Випиши слова у дві колонки: у першу — з буквосполученням **дз**, у другу — із **дж**. Правильно вимовляй звуки [дж], [дз], [дз'].

Дзвін, джерело, джмелі, дзиґа, дзвеніти, бджола, дзьоб, дзвіночки, гудзик, дзеркало.

- 2 Прочитай слова. Запиши їх, змінюючи за зразком. Підкресли буквосполучення **дж**.

Зразок. сидити — сиджу.

Ходити — , будити — , садити — , водити — ,
радити — , бродити — .

! При переносі слова сполучення букв **дз**, **дж** розривати не можна (якщо вони позначають один звук).

Переносити треба так: **їж-джу**, **гу-дзик**, **хо-джу**.

3 Перепиши. Встав із довідки пропущені слова.

1. З-під каменя б'є []. 2. Сьогодні день [] Марійки й Іштвана. 3. У небі [] пісня жайворонка. 4. Над квітами літають працьовиті []. 5. Бабуся зварила смачний малиновий [].

4 Перепиши. Підкресли в словах буквосполучення **дз** і **дж**. Вивчи скоромовки напам'ять.

- ▶ Дзиґа весело крутилась,
Дзиґа в дзеркало дивилась.
- ▶ Дзень-дзелень! Дзень-дзелень!
Дзвонить дзвоник цілий день.
- ▶ Як дзвінок задзеленчить,
дзвінко джмелик задзижчить:
«Бджоли, бджоли, бджоленята,
вилітайте погуляти».

Довідка:

народження
дзвенить
джерело
бджоли
джем

5 Запиши речення, уставляючи буквосполучення **дз** або **дж**. Зроби звуко-буквений аналіз слова **джмелі**.

1. У лісі чути []вінкі голоси пташок. 2. Кличе []воник нас до школи. 3. Я умію сам пришити гу[]ик. 4. У долині []юрчав струмочок. 5. На столі стоїть []еркало. 6. []мелі загули над квітами. 7. Хлопці пішли до []ерела. 8. З дупла вилетів рій б[]іл.

Досліджую

1 Пригадай і запиши назви комах, квітів, іграшок, у яких є звуки [**дз**], [**дж**]. Поділи слова на склади для переносу.

Словник

джгут — szorítókötél, fonat
дзвін — csengés, harangszó

родзинка — mazsola

жоржини — dália

жабка плиг та плиг — a béka ugrált és ugrált

дзвоном зустрічаєм — csengőszóval fogadjuk

дзень-дзелень — giling-galang

жайворонок — pacsirta

дзиґа в дзеркало дивилась — a szitakötő a tükörben nézte magát

§ 13 Буквосполучення **йо, ьо** A **йо, ьо** betűkapcsolatok

Слухаю

1 Прочитай і перепиши слова. Підкресли букви, якими позначається сполучення звуків [йо]. Де розташоване буквосполучення **йо** — на початку складу чи в кінці?

Йо-сип, га-**йок**, **йод**, ра-**йон**, зна-**йомий**, **йо**-му, **йо**-гурт, буль-**йон**, ма-**йор**, міль-**йон**.

Читаю

1 Прочитай слова вголос. Склади з буквосполученням **йо** прочитай протяжно. Запиши, поділяючи на склади.

Бойовий, йорж, Соловйов, серйозний.

Буквосполучення **йо** позначає два звуки [й] і [о], які при читанні слів не потрібно розділяти.

Сполучення **йо** пишеться на початку слова та на початку складу.

Наприклад: **йо**-го, **ра**-йон.

2 Прочитай та запиши речення. Підкресли у словах буквосполучення **ьо**.

1. Мама купила Яринці кольорові олівці. 2. Діти пішли польовою дорогою. 3. Льон — корисна рослина. 4. Учні третього та сьомого класів збирали лікарські трави.

Пишемо **ьо** у середині або в кінці складу для позначення м'якості приголосного перед [о]. Наприклад: **льо**н, **ба-дьор**ий.

Буквосполучення **ьо** не може стояти на початку слова або складу.

3 Прочитай прислів'я. Як ти їх розумієш? Випиши слова з буквосполученням **ьо**.

1. Птаха пізнають у польоті, а людину — у роботі. 2. Не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні. 3. Поганий той друг, хто залишає ближнього в біді.

Спілкуюся

1 Прочитай слова вголос. Прочитай склади з **ьо**. Де вони розміщені: на початку, у середині чи в кінці складу? Як вимовляються приголосні перед **ьо**?

Сьо-го-дні, **сьо**-мий, **цьо**-го, си-**ньо**-го, **льон**, пе-**нюк**, де-**нюк**, ко-**льо**-ро-вий, ма-**льо**-ва-ний, **льо**-до-хід, **дьо**-готь, **Льо**-ня, **льот**-чик.

2 Відгадай загадки. Випиши слова з буквосполученням **ьо**.

Кольори усі зібрала,
І півколом в небі стала.

То чорна, то біла
По небу ходила.
Побив її вітер —
Сльози розпустила.

Летить орлиця по синьому небу,
Крила розпустила — сонце закрила.

Хвалить його кожен,
Любить його кожен.
І дня ми прожити
Без нього не можем.

Пишу

1 Прочитай текст, перепиши його. Підкресли слова з буквосполученням **йо**.

У мене є знайомий. Його звати Йосип. Ми познайомилися влітку в таборі відпочинку. Йосип знає багато байок. Я люблю читати про бойові подвиги.

2 Утвори імена по батькові від поданих імен.

Зразок. Сергій — Сергійович.

Андрій —

Анатолій —

Василь —

Аркадій —

Георгій —

Юрій —

3 Склади речення зі слів кожного рядка. Запиши. Слова з буквосполученнями **ьо, йо** поділи на склади для переносу. Переклади утворені речення угорською мовою.

- ▶ Назгрібали, діти, торішнього, в, садку, листя.
- ▶ Йосипа, підйомному, батько, крані, на, працює.

! При переносі слова сполучення букв **йо, ьо** розривати не можна.
Переносити треба так: *ра-йон, га-йок, пе-ньок, сьо-годні.*

4 Перепиши слова. Поділи їх на склади для переносу.

Його, майорить, байок, район, сльоза, вольовий, павільйон, мільйон, льодовик, працюючий, бойовий, польовий, бадьорий, літнього.

5 Допиши потрібні слова.

Я навчаюся у класі.
Мама купила мені олівці.

6 Запиши звукові моделі слів за зразком.

Зразок. Сьомий

=	•
=	•

Льон, дзьоб, мільйон, сьогодні.

Досліджую

1 Склади речення з поданих слів, запиши їх.

- ▶ звать, нашого, Йосип Васильович, вчителя.
- ▶ вулицею, Олег Іваньо, йшов.
- ▶ волошки, синього, квіти, кольору.

Словник

льодовик — gleccser
орлиця — sas (anyasas)
назгрібати — összekaparni

вольовий — erős akaratú, határozott
клюють — csipegetik
бадьорий — élénk, friss, éber

§ 14

Подовження приголосних A mássalhangzók hosszú alakja

Слухаю

- 1 Прочитай речення. У якому слові м'який приголосний звук вимовляється подовжено?

Стигле сонячне колосся
Дружно в полі розлилося.
А. Чокану

! Подовження м'яких приголосних звуків на письмі позначається двома однаковими буквами: *знанн^я*, *взутт^я*, *зілл^я*.

- 2 Прочитай вірш. Випиши слова з подвоєними буквами, поділяючи їх для переносу.

Розкрив оченяточка сонях
І сонце гукає спросоння:
— Проміння налий у долоні,
Я очі протру іще сонні.
П. Даценко

! В українській мові слова з подвоєними буквами можна переносити так: *знан-ня і зна-ння, облич-чя і обли-ччя*.

Читаю

1 Прочитай слова. Визнач у них кількість букв і кількість звуків. З підкресленим словом склади речення.

Зна^ння, жит^ття, облі^ччя, чи^тання, завд^ання, малюв^ання, вугі^лля, камі^ння, заня^ття, взут^ття, знарядд^я, волó^сся.

2 Прочитай і відгадай загадку.

Кому потрібні голки для шиття, а кому — для життя?

Спілкуюся

1 Утвори слова за зразком і запиши їх. Підкресли подовжені приголосні.

Зразок. Писати – писання.

Читати, жити, малювати, взути, шити.

2 Добери відповідний пазл до слова. З сусідом / сусідкою за партою склади діалог на 3–4 речення, використовуючи утворені слова.

Умі--я, сторі--я, почу--я, су--я, рі--я.

Пишу

1 Запиши слова у дві колонки: у першу — з подовженими приголосними, у другу — усі інші. Порівняй вимову.

Бабуся, читання, Таня, каченя, знання, вугілля, теля, цуценя, знаряддя, життя, дитя, няня, змагання, коріння, ягня, цибуля.

2 Прочитай слова. Перепиши їх, поділяючи для переносу за зразком. З двома словами (на вибір) склади усно речення.

Зразок. Оповідання – оповідан-ня, оповіда-ння.

Проміння, волосся, каміння, завдання, знання, пояснення, рілля, павутиння, оголошення.

3 Запиши речення, уставляючи з довідки потрібні за змістом слова.

1. Учні поїхали на . 2. Корабель повернувся з далекого . 3. Першого вересня починається у школах. 4. Шахтарі добувають . 5. Учні прийшли на виставки образотворчого мистецтва.

Довідка:

плавання
навчання
змагання
відкриття
вугілля

4 Перепиши, уставляючи пропущені букви. Поясни, як ти розумієш зміст кожного прислів'я.

Жия прожити — не поле перейти.

Вугія добувають із землі, а зная — з книги.

5 Перепиши текст, вставляючи пропущені букви.

Подорожник росте на узбічі доріг, на узлісі. Заготовляють подорожник під час цвітіня. Листя сушать під накритям або у темному місці. Подорожник використовують для лікуваня.

63

Досліджую

1 Прочитай та поясни речення.

Книги — ключ до знання.

2 Відгадай слова за малюнками. Запиши їх у зошит. Підкресли подовжені приголосні. Склади одне речення з кожним зі слів.

ЛЛ

НН

СС

Словник

сміття — szemét

уміння — tudás, ismeret

багаття — máglya

рілля — szántófield(ek)

прання — mosás

гілля — ágak

збіжжя — termés

знаряддя — szer (tornaszer)

почуття — érzés (érzelem, érzék)

гукає спросоння — álmosan kiabál

проміння налий з долони — áraszsz fény sugarat a tenyeredből

розкрив оченяточка сонях — kinyitotta a szemét a napraforgó

Загально очікувані результати

- 1 Дай відповіді на запитання.
 - ▶ Назви пари дзвінких і глухих приголосних звуків.
 - ▶ Які дзвінкі приголосні не мають пари?
 - ▶ Що ти знаєш про буквосполучення **дз**, **дж**?
 - ▶ Як позначається м'якість приголосних на письмі?
 - ▶ Коли ставиться апостроф?
 - ▶ Коли пишеться **йо**, а коли — **ьо**?
- 2 В українській мові в кінці слів і складів дзвінкі приголосні вимовляємо:
 - а) глухо;
 - б) дзвінко;
 - в) тихо.
- 3 У якому рядку усі приголосні глухі?
 - а) мороз, медаль, орден;
 - б) степ, сміх, сік;
 - в) село, зима, папуга.
- 4 Запиши слова. Підкресли букви, що позначають дзвінкі приголосні звуки:
 - а) казка, калина, блузка, загадка, рідко;
 - б) важко, стежка, книжка, лопата, доріжка;
 - в) рибка, дубки, шубка, зубки, трубка.
- 5 Дай письмові відповіді на запитання.
 - ▶ З-під землі тече прохолодна водичка. Як називаємо це місце?
 - ▶ Що кличе дітей на урок?
- 6 Зістав слова з довідки з поясненнями. У записаних словах підкресли буквосполучення, які передають один звук.
 - ▶ Дитяча іграшка, яка швидко обертається навколо своєї осі.
 - ▶ Сині квіти, що за формою нагадують маленькі дзвони.
 - ▶ Працелюбна комаха, яка збирає пилок квітів.
 - ▶ Великий автомобіль-позашляховик.

Довідка:

джип
дзиґа
дзвіночки
бджола

Конкретно очікувані результати

1 Перепиши. Встав пропущені літери. Однією лінією підкресли букви, які позначають дзвінки приголосні звуки, двома — глухі.

У саду дозріла лива.

Після теплої ливи на небі з'явилась веселка.

На землі пухнастий сні.

Чуємо дитячий смі.

2 Встав пропущені **дж** або **дз**. Перепиши у зошит слова. Склади 2 речення зі словами на вибір.

воник, кукуруа, міль, ьоб, ерельце, завонили,
унглі, ига, бола, сиу, инси, еркало.

3 Утвори прислів'я. Випиши слова з подвоєними буквами.

Пташка гарна пір'ям

таке й насіння.

Яке коріння

а людина знанням.

Маленька праця краща

легко в роботі.

Важко в навчанні

за велике безділля.

4 Перепиши. Підкресли буквосполучення **ьо**, **йо**.

1. У Йосипа Майоренка тато — льотчик.

2. Третього жовтня у Льоні день народження.

3. Я подарую йому кольорові олівці.

4. Над стадіоном майорять спортивні прапори.

5 Запиши речення. Поясни правила вживання апострофа.

1. Нас у сім'ї п'ятеро.

2. Бабуся сплела Дем'янові шарф.

3. Діти гралися на подвір'ї.

4. Посадила м'яту мати, пахне м'ята коло хати...

5. Дуже важливо берегти здоров'я.

6 Аудіювання.

Де бажання і старання —
там з'являється й терпець,
з ним — уміння і везіння,
бо терпець — всьому вінець.

Текст • A szöveg

§ 15 Що таке текст? Mi a szöveg?

Слухаю

1 Прочитай. Про що розповідається в кожному реченні? Чи пов'язані ці речення за змістом?

1. Першого вересня — День знань.
2. Школярі допомагають птахам узимку.
3. Марійка подарувала мамі квіти.

2 Прочитай текст. Про що в ньому розповідається? Придумай кілька заголовків до цього тексту.

Ми багато часу проводимо за комп'ютером: виконуємо домашні завдання, читаємо новини, граємо в комп'ютерні ігри. Іноді це відриває нас від справжнього життя. Ми рідше йдемо грати у футбол, на прогулянку в парк, не печемо тістечок... Тому треба вчасно сказати собі: комп'ютер — мій помічник, а не поглинач мого часу та здоров'я.

Читаю

1 Прочитай. Скажи, яка думка висловлена в кожному реченні? Чи пов'язані вони між собою?

Я народилася в місті Мукачево. Воно розташоване на березі річки Латориця. Кажуть, що так місто назвали через те, що у млині, який колись стояв на річці, перемелювали зерно і продавали муку (борошно). За іншою версією, назва міста походить від угорського слова, що означає «працьовитий» або «працівник».

Місто приваблює своєю красою. Туристи люблять навідуватися у замок «Паланок». У Мукачеві народився відомий український співак, лідер гурту «Океан Ельзи» Святослав Вакарчук.

Закарпаття — прекрасний край, у якому я живу.

Текст — це об'єднані за змістом речення, які утворюють зв'язну розповідь.

2 Прочитай текст, добери заголовок.

Люди почали використовувати рослини для лікування задовго до нашої ери. Відомі лікарі давнини описували цілющі властивості трав і квітів та способи їх застосування. І хоч уже минуло багато століть, медицина пішла далеко вперед, але і зараз людство продовжує використовувати природні засоби.

Корисні речовини можуть міститися в рослинах у певний період, тому обов'язково треба дотримуватися правил збирання. Відомі лікарські рослини — це ромашка аптечна, звіробій, чебрець, м'ята.

З енциклопедії

Спілкуюся

1 Прочитай речення, розташуй їх у такому порядку, щоб вийшла зв'язна розповідь. Доповни текст власними 2–3 реченнями.

1. Одного разу Олег захворів.
2. Хлопчики принесли цікаву книжку.
3. Він не прийшов до школи.

2 Розглянь малюнок. Склади за ним усну розповідь. Добери до неї заголовок.

- 3 Продовж текст, придумай назву.

На подвір'ї гуляла курка з курчатами. Раптом налетів яструб і схопив курча. У цей час Степан і Корнелій поверталися зі школи. Хлопці ...

Пишу

- 1 Прочитай. Запиши в зошит.

Я встала о 7 годині ранку, зробила зарядку, вмилась, поснідала і пішла до школи.

Сьогодні було шість уроків. З математики та української мови я отримала дванадцять балів.

Увечері провідала хвору подругу. Я розповіла їй, що ми вивчали в школі.

- 2 Перепиши. Скажи, про що розповідається в тексті? Чому він так називається? Якими словами ти відповідаєш на добро?

Ціна слова

Мудре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане й нетактовне — приносить біду. Словом можна вбити й оживити, поранити йвилікувати, посіяти тривогу й безнадію, і одухотворити.

В. Сухомлинський

Назва тексту — це його заголовок.

Досліджую

- 1 Прочитай речення і запиши їх у такому порядку, щоб вийшов текст.

- ▶ На зупинці у трамвай зайшла старенька бабуся.
- ▶ Бабуся подякувала і сіла.
- ▶ Ігор встав і запропонував бабусі своє місце.
- ▶ Одного разу Ігор з мамою їхали трамваем.
- ▶ Мама була дуже задоволена сином.

- 2 Прочитай ще раз текст 2 (с. 67). Які ти знаєш лікарські рослини? Розкажи про одну з них (2–3 речення).

Читання • Olvasás

Книга — джерело знань

A könyv a tudás forrása

Слухаю та читаю

Вчіться, діти!

Вчіться, діти! Мудра книжка
скаже вам чогось багато
з того, що колись народом
і посіяно, й пожато.

За Я. Щоголівим

Книги — морська глибина:
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.

І. Франко

З книги зможеш ти дізнатись
Про всіх звірів і птахів,
Будеш ти про море знати,
Про акул та про китів.
Якщо книги не читати,
Будеш завжди нудьгувати.
І тому кажу я прямо:
«Купи книжку мені, мамо».

Ліля Бурман

Як до людей прийшла книжка

Хто з вас, діти, не любить книг?

А колись давно-давно на світі не було книжок, бо люди ще не вміли їх виготовляти. Та й літер ще не було. Тому найпершим виникло мальоване письмо. Малювали на камені, на стінах печер. Пізніше мальовані картинки перетворилися на знаки або символи. Так з'явилися перші літери.

На чому тільки не писали прадавні люди, поки винайшли папір! На скелях, на стінах палаців, на випалених глиняних табличках, на пальмових листках, на пергаменті, на папірусі.

Справжній папір люди навчилися виготовляти майже дві тисячі років тому. Тоді й почали писати книги. Саме писати, бо перші книги були рукописні. Одну книжку іноді писали кілька років. А це було довго і дуже важко. Рукописні книги коштували дуже дорого.

Минуло ще багато часу, поки з'явилися друковані книги.

Тепер книга всюди поруч з нами. Вона — наш друг і порадник. Шануйте її, любіть, бережіть — у книгу вкладена велика праця багатьох людей.

Пергамент — це тонка козяча або теляча шкіра.

Папірус — болотяна рослина, яка росте в Африці.

Рукописні — писані рукою.

Спілкуюся

Пересопницьке євангеліє —
рукописна книга

«Апостол» — перша українська
друкована книга

Стародавній малюнок на стіні печери Магура в Болгарії

Глиняна табличка з текстом угоди

Індійська книга на пальмовому листі

Єгипетський папірус

Пергамент, згорнутий у сувій

- 1 Чому колись давно не було книжок?
- 2 Яке письмо було найпершим?
- 3 На чому люди писали до того, як винайшли папір?
- 4 Коли навчилися виготовляти папір?
- 5 Чому перші книги були рукописні?

Пишу

- 1 Скільки абзаців у прочитаному тексті? Дай письмову відповідь.
- 2 Запиши ключові слова у кожному абзаці.
- 3 Зроби письмовий звуко-буквений аналіз слів: книга, любить, бережить.

Досліджую

- 1 Звідки ми отримуємо інформацію?
- 2 Розглянь малюнки до тексту. Поміркуй, за допомогою чого люди могли писати і малювати на різних матеріалах.

Словник

мальоване письмо — rajzokkal ábrázolt írás
 на стінах печер — a barlangok falain
 на стінах палаців — a paloták falain

на скелях — a sziklákon
 символи — jelképek
 винайшли — feltalálták

§ 16

Тема й головна думка тексту A szöveg témája és alapgondolata

Слухаю

1 Прочитай. Як ці речення зв'язані між собою? Що вони утворюють? Яка тема й головна думка тексту?

Бережіть ліс

Ліс — це не просто скупчення дерев. Він є домівкою для звірів та птахів і багатою коморою для людей. Тут і цінна деревина, і горіхи, і гриби, і ягоди, а також лікарські рослини. А найголовніше те, що ліс — це джерело чистого повітря.

У тексті завжди про щось повідомляється. Це **тема** тексту. Кожна розповідь ведеться з певною метою.

Читаю

1 Прочитай текст. Про що в ньому розповідається? Вибери з довідки один із заголовків. Поясни свій вибір.

Книжки хворіють. Вони сохнуть, гублять листочки. Учні можуть стати лікарями книжок. Вони підклеяють обкладинку і кожен відірваний листочок. Діти знають, що книги треба берегти.

Довідка:

Бережи книгу.
Лікуй книгу.

2 Прочитай текст. Про що в ньому розповідається? Яка головна думка цього тексту? Добери заголовок.

Ранок. У Василькове віконце заглянуло сонце. Воно немов підказує йому, що пора збиратися до школи. Василько встав,

умився і почистив зуби. А потім сів до сніданку. Він радісний і веселий. У хлопчика ще звечора все підготовлено до школи.

За О. Моторним

Спілкуюся

1 Про що розповідається в кожному з цих речень? Чи утворюють вони текст? Доведи свою думку.

1. У лісі багато дерев. 2. Ми знаємо домашніх та диких птахів і тварин. 3. Лікарські рослини ростуть скрізь.

2 Розглянь малюнок. Склади зв'язну розповідь, запиши утворений текст.

Маленькі помічники

73

Пишу

1 Прочитай тексти, визнач їх тему і головну думку. Добери заголовки. Перепиши один із текстів.

Зимує білочка в дуплі. Хатинка в неї тепленька і м'яка. У хорошу погоду білочка шукає їжу в лісі. Особливо любить вона ялинове насіннячко. А в морозяні дні має харчі в своїй комірці.

Дерева взимку стоять без листя. Вони прикрашені сріблястим інеем. Тільки ялинка пишається у зеленому вбранні. Пухнастий сніжок вкриває її. Він зігріває красуню.

Досліджую

1 Прочитай тексти. Визнач тему і головну думку кожного з них. Про які види ремесла в них розповідається? З допомогою дорослих розкажи про один із видів народного мистецтва (3-4 речення).

В Україні кожна оселя, кожна криниця, кожне подвір'я — це витвори мистецтва. Великі майстри та винахідники роблять усе можливе, щоб їхня хата, подвір'я відрізнялись від інших. Золоті руки у тих людей! Одні працюють з деревом, другі — з глиною, треті — з металом.

Українські жінки мають достатньо фантазії, щоб прикрашати своє вбрання й оселю так, щоб ті були неповторними. Вишивка — один з давніх і найпоширеніших видів народного мистецтва. В Україні поширені різні техніки вишивання, та найпопулярнішою є простий «хрестик». Найбільше уваги приділялося вишиванню рушників, скатертин, серветок. Вишивати одяг — теж давня традиція. Національний костюм — це краса, що має стільки відтінків, скільки барв у природи.

Традиційним для нашого краю з давніх-давен було лозоплетіння. Ще на початку ХХ століття вироби майстрів продавали в багатьох країнах Європи: Австрії, Угорщині та інших. Це ремесло й сьогодні живе й розвивається. Справжніми професіоналами цього мистецтва стали Іван Головка, Оксана Драгула, Василь Чохняй, Іван Снігур, які займаються лозоплетінням з дитячих років. Їхні вироби дуже гарні й витончені. Вони виготовляють меблі: дивани, столи, стільці, крісла-гойдалки, а також світильники, кошики, хлібниці, цукерниці, підноси, ящики, кошики для білизни та багато іншого.

Слухаю

1 Прочитай текст. Про що розповідається на початку тексту? Про що повідомляється далі? Зачитай слова, якими закінчується текст.

1. Зачин

Прийшла зима. Деякі птахи вже відлетіли у теплі краї. Зимувати вдома не можуть. Лютий мороз взимку сковує їм крильця. Але птахи повернуться разом з весною.

2. Основна частина

Розкажу я вам, як ми, діти, щодня спостерігали за добрим вчинком діда Григорія, який врятував життя молодого лелеки.

Це трапилося в одному селі на Закарпатті.

Дід Григорій знайшов лелеку. У птаха було хворе крило. Усі пташки вже відлетіли у теплі краї, а лелека залишився сам на полі. Дідусь приніс його у торбині до теплої хати.

Кожного дня дідусь Григорій турбувався про птаха. Ходив на став або до Тиси і ловив рибу. Іноді брав лелеку з собою до річки.

Коли крило лелеки зажило, літав птах до річки або ставка сам, але кожного разу повертався додому. Так прожив він у хаті з дідом Григорієм до весни. Навесні лелека на дідовій хаті зробив гніздо, дочекався повернення з теплих країв друзів.

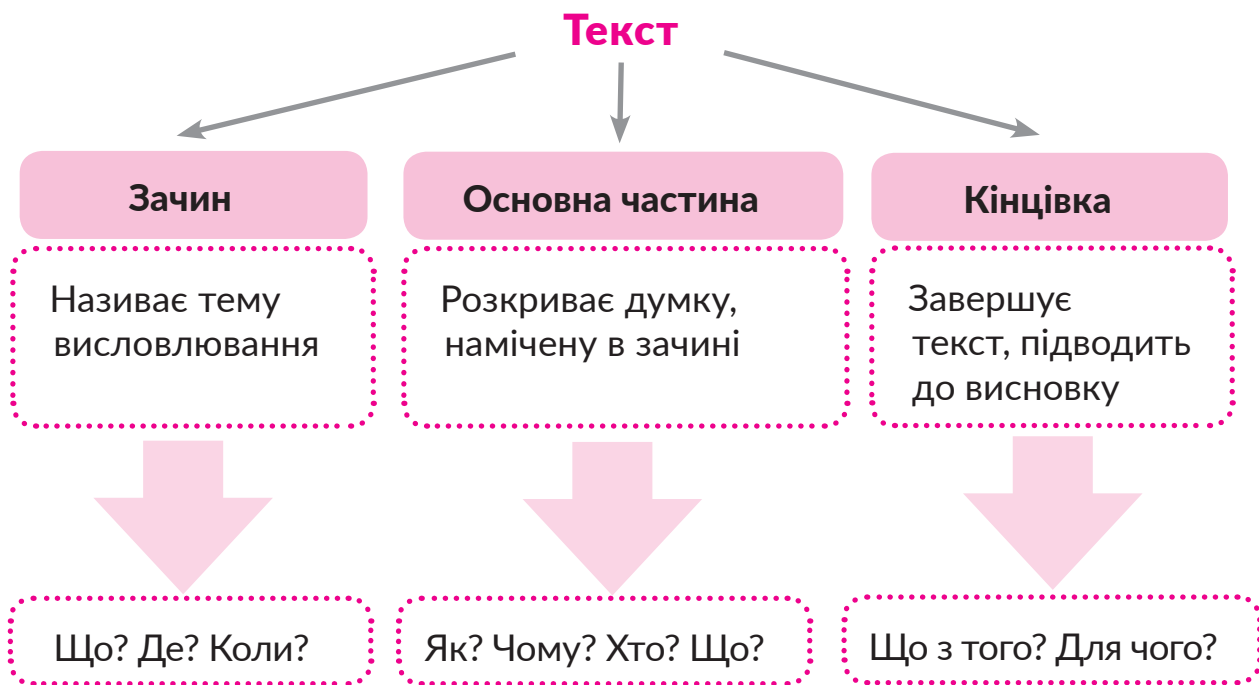
3. Заключна частина

До цих пір залишилось те гніздо. До нього щовесни повертаються лелеки.

Текст складається з трьох частин — зачину (вступу), основної частини і заключної частини (кінцівки).

Читаю

- 1 Перекажи текст за планом.

План

1. Зачин

Яка пора року настала? Куди відлетіли птахи?

Чому птахи не зимують у наших краях?

2. Основна частина

Де знайшов дід Григорій лелеку?

Яке було у лелеки крило?

Де дід поселив птаха на зиму?

Чим він годував його?

Що згодом сталося з лелекою?

Де лелеки роблять гнізда?

3. Заключна частина

Куди повертаються лелеки щовесни?

Для того, щоб послідовно висловлювати свої думки, не пропустити чогось, складають **план** тексту.

Спілкуюся

- 1 Розглянь малюнок. Склади розповідь за поданим планом та опорними словами. Дай імена дітям.

План

1. Зачин

Яка пора року зображена на малюнку?

Які настали зміни в природі?

Які дерева, річка?

2. Основна частина

Як одягнулись діти? Куди вони прийшли?

Як розважаються дівчатка й хлопчики? Кого зліпили діти зі снігу?

3. Заключна частина

Як діти провели вихідний день?

Опорні слова: настала чарівниця-зима, білий пухнастий сніг, дерева вкриті сріблястим інеем, грає на сонці самоцвітами, сніжинки кружляють над деревами, чисте прозоре повітря, невимовна краса, міцний лід скував річки і озера, висока гірка, справжня казка за селом, рум'яні щічки, нові ковзани, весело спускатися на санчатах і лижах, дружно зліпили снігову бабу, чудово провели вихідний день.

Пишу

- 1 Запиши складений текст.

Досліджую

- 1 Придумай заголовок до складеного тексту.

Від
до
А Книга — джерело знань
Я A könyv a tudás forrása

Слухаю та читаю

Котик

Ну й розумний же наш котик!
Де такий і взявся,
Чи у школі де навчався,
Чи такий вже вдався?
Казку хоч яку вам скаже,
Про жар-птицю, змія,
Пісню всяку заспіва вам, —
Чиста чудасія!...
Звідки ж котик тее знає? —
Він книжки читає!
І читає, й розбирає,
Та на ус мотає..

Олена Пчілка

Як Дівчинка Буквар образила

Дівчинка пішла до школи. Мама дала їй Буквар. Новенький, з яскравими малюнками. Швидко навчилась Дівчинка читати. Закинула Буквар, лежить він між старими газетами. Прикро йому, Буквареві.

Ось одного разу повернулась Дівчинка зі школи, поклала портфель, пообідала. Вийняла з портфеля книгу з червоним вітрилом на палітурці й читає. Раптом чує, хтось говорить тоненьким-тоненьким голоском, ніби маленька дитина:

— Чому ти забула про мене, Дівчинко? Адже я навчив тебе читати!

Здивувалась Дівчинка: як це Буквар заговорив? Дістала його з-під газет. Стало їй шкода Букваря. Витерла порох з його палітурки й каже:

— Пробач мені, Букварику. Я все життя буду пам'ятати, що ти навчив мене читати.

Поставила Дівчинка Буквар на полицю. З того часу він стоїть поруч з найцікавішими книгами.

В. Сухомлинський

Спілкуюся

- 1 Прочитай ще раз вірш «Котик». Чим він тобі сподобався?
- 2 Вибери з тексту слова, у яких йдеться про те, що котик розумний.
- 3 Мовчки прочитай текст «Як Дівчинка Буквар образила».
- 4 Поміркуй і скажи, що в цьому творі нагадує казку?
- 5 Розглянь малюнок. Вибери з тексту уривок, який відповідає змістові малюнка.
- 6 Розкажи, як ти бережеш книги.
- 7 Що тебе найбільше вразило в цій розповіді? Чому?

Пишу

- 1 Перепиши уривок і підкресли всі голосні та приголосні звуки.
І читає, й розбирає,
Та на ус мотає.
- 2 Знайди та перепиши спочатку речення зі знаком оклику, а потім — зі знаком питання.
- 3 Випиши з тексту діалог.
- 4 Знайди в тексті всі слова, написані з великої літери. Запиши їх. Поясни, чому вони так написані.
- 5 Зроби звуко-буквений аналіз слова: **найцікавішими**.
- 6 Запиши ключові слова цього тексту.

Досліджую

- 1 Відгадай загадку.
Не кущ, а з листочками,
Не сорочка, а зшита,
Не людина, а навчає.
- 2 Як ти розумієш ці прислів'я? Обговори з однокласниками.
 - ▶ Хто багато читає, той багато знає.
 - ▶ Книзка — маленьке віконце, а через нього весь світ видно.
 - ▶ Книга вчить, як на світі жити.
 - ▶ Людина без книжок, як криниця без води.
- 3 Як читають книги діти з вадами зору?

Чи знаєш ти?

Шрифт Брайля — це рельєфно-крапковий шрифт, який дозволяє незрячим і слабозрячим людям читати і писати за допомогою дотиків.

Словник

яскравими — színes
прикро — sértő, bántó (reá nézve)
вітрилом — 1. vitorlával; 2. széllel

на палітурці — a palettán
порох — por

Слухаю

1 Прочитай текст.

Надзвичайний винахід людства

1. Зачин

Перші гроші з'явилися дуже давно. До цього люди просто обмінювалися товарами. Але що робити, коли ковалю потрібен мед, а бджоляреві не потрібні вироби з кузні?

2. Основна частина

Тоді з'явився такий товар, який можна було обміняти на все. В одних країнах ним могла бути сіль, в інших — хутро. Урешті цим товаром стали коштовні метали — срібло й золото. З них виготовляли монети.

Але з часом золота на всіх уже не вистачало. Тому з'явилися паперові та металеві гроші. Уперше гроші з паперу з'явилися в Китаї ще у дев'ятому столітті.

У середні віки основними грошима були золоті й срібні монети. Тримати їх удома було досить ризиковано. Тому тогочасні бізнесмени приносили гроші на зберігання, а взамін брали розписки. Люди, яким на зберігання віддавали гроші, могли їх позичити іншим людям. Так з'явилися перші банкіри.

Гроші також зберігали у сейфах. Зачинається сейф на кодовий замок. Тільки код треба запам'ятати, бо тоді й сам не відімкнеш сейфа.

Найдосконаліша споруда для зберігання грошей — банк. У перекладі з італійської мови це слово означає «стіл». Колись замість величезних будівель стояли дерев'яні столики. Людей, які за ними сиділи й розмінювали гроші, згодом почали називати банкірами. Банк, схожий на сучасні, уперше з'явився в італійському місті Генуя.

3. Заключна частина

Відтоді банківська справа стрімко розвивалася.

(З енциклопедії)

Читаю

- 1 Прочитай ще раз основну частину. Зверни увагу, що кожна нова думка починається з нового рядка (абзацу).

Текст ділиться на частини. Кожна частина (нова думка) починається з нового рядка — абзацу.

- 2 Прочитай текст.

Гаманець у перекладі з тюркської означає «шкіряний мішечок». Ці мішечки — прадіди сучасних гаманців. Згодом їх стали виготовляти не лише зі шкіри, а й з тканини. Та ще й гаптували, плели з бісеру, розфарбовували. Зараз у гаманцях, крім грошей, носять кредитні картки.

А якщо грошей було багато і в гаманець вони не поміщалися? Тоді їх зберігали у скринях, які придумали єгиптяни. Ці скрині замикали на ключ й різні засуви, допоки не винайшли навісний замок. Такі «сховища» вважали дуже надійними. Там зберігали не тільки гроші, а й різноманітні коштовності, срібний і золотий посуд.

З енциклопедії

Спілкуюся

- 1 Про що розповідається в кожній частині тексту «Надзвичайний винахід людства»?

Пишу

- 1 Перепиши зачин тексту «Надзвичайний винахід людства».
- 2 Випиши з тексту спочатку слова з апострофом, потім — з м'яким знаком.

Досліджую

- 1 Зі скількох абзаців складається зачин? Скільки речень у цьому абзаці? Яка головна думка цього абзацу?
- 2 Хто зображений на українських купюрах? З допомогою дорослих або інформації з інтернету склади про видатних особистостей 5–6 речень.

Слухаю

1 Прочитай тексти. Порівняй їх. Про кого розповідається в першому тексті, про кого — у другому? Добери заголовки.

Ведмеді, як і всі тварини, що живуть у лісі, готуються до зими. Дуже старанно і вміло вимощують вони свої барлоги. У самій глушині лісу збирають м'яту, запашну хвою, кору молодих ялинок, сухий лісовий мох. Ведмеді вистилають своє житло цими пахучими і цілющими травами. Як тільки починає падати сніг у лісі і вдарять перші морози, ведмеді засинають у барлогах.

Тепло і затишно їм у хатинках.

! Це текст-розповідь. Його мета — розповісти про те, як готуються ведмеді до зими.

Моя улюблена іграшка — гумовий песик. Він у мене сіренький, з довгими піднятими угору вушками, маленьким носиком-гудзичком і чорними оченятами. Очі ніби дивляться саме на мене. Песика можна мити, з ним можна купатись. Я зву його Сірком.

! Це текст-опис. Його мета — описати зовнішній вигляд улюбленої іграшки.

Читаю

1 Прочитай тексти. Що у них спільного? Про кого розповідається у кожному з текстів? Прочитай опис зовнішності котика.

Котик Мурчик — наш голубчик. Лапки м'якенькі, зубки гостренькі, вушка чуткі, вуса довгі, шубка сіра, шовкова.

У світі живуть понад 500 млн домашніх котів. Найбільш «котяча» країна – це Австралія. У Стародавньому Єгипті кішку вважали священною твариною. Цікаво, що кішки нявкають лише при спілкуванні з людьми. На своїх побратимів кішка може шипіти, фиркати чи муркотіти. А ось нявкати не буде ніколи.

А ти знаєш, що кішки — унікальні тварини? Вони знищують гризунів, лікують хвороби і навіть продовжують життя своєму господареві. Кішки можуть допомогти покращити поганий настрій свого власника. Учені стверджують, що люди, в домі яких є кіт, хворіють у п'ять разів рідше за інших. Цілющий ефект має і муркотіння кішки. Навіть перегляд відео про кішок зробить тебе більш задоволеним та щасливим.

Це текст-міркування. Його мета — висловити власну думку про унікальність кішок.

Спілкуюся

- 1 Прочитай тексти, порівняй їх. Який з них текст-розповідь, а який — текст-опис?

У нього очі, як черешні, що вистигають у рясних садах. Великі, круглі, темні, в яких сяють вогники радості.

Очі — це орган зору, за допомогою якого людина бачить. Пам'ятайте, що зір легко пошкодити. Не можна працювати при поганому освітленні. Світло повинно падати на робоче місце зліва. Книжка або зошит мають бути на відстані тридцяти п'яти сантиметрів від очей.

Пишу

- 1 Склади текст-опис улюбленої іграшки.

Досліджую

- 1 За якими ознаками можна відрізнити текст-опис від тексту-розповіді? Поясни на прикладі текстів про очі.

Книга — джерело знань

A könyv a tudás forrása

Слухаю та читаю

Два лікарі

Вели розмову два друзки:
— Я хочу лікувати книжки!
Візьму я клей, візьму папір
І стану лікарем, повір.

— Я лікар теж — тобі скажу,
Та все роблю без клею,
Я просто книгу бережу,
Дружити вмю з нею.

Г. Гребенюк

Мудрі порадики

Був один чоловік. Що його попросять — він усе зробить; що його спитають — він усе знає. Сусіди дивувались:

— Як це ти все вмієш і все знаєш?

— А я з мудрими людьми раджуся, — відповідав чоловік.

Ще більше дивувалися сусіди, бо ніколи вони не бачили, щоб чоловік їздив кудись або щоб до нього хто приїздив. Де ж він з тими мудрими людьми радиться?

Прийшли до нього, подивилися, а чоловік живе самотньо. Тільки вся кімната в нього заставлена книгами. І сам він сидить за столом, а перед ним розкрита книжка.

— Де ж твої мудрі порадики? — питають сусіди.

— А ось, — відповів чоловік і обвів кругом рукою.

О. Моторний

Прочитай і запам'ятай поради. Намагайся їх дотримуватися.

- ▶ Бережи книжку: свою, бібліотечну чи позичену в товариша.
- ▶ Не пиши на сторінках книжки.
- ▶ Не слинь пальців, коли перегортаєш сторінки.
- ▶ Загорни книжку в обкладинку.
- ▶ Зберігай книги в шафі або на полиці.
- ▶ Розірвану книжку підклей.

Спілкуюся

- 1 Прочитай вірш «Два лікарі». Що нового ти дізнався / дізналася?
- 2 Чи сподобався він тобі?
- 3 Які слова тобі не зрозумілі?
- 4 Коли ставимо тире на початку речення?

Пишу

- 1 Перепиши другу строфу вірша «Два лікарі».
- 2 Підкресли букви, що позначають приголосні звуки.
- 3 Знайди в тексті «Мудрі порадники» слова з м'яким знаком. Запиши їх.

Досліджую

- 1 Відгадай загадки.

Чи то зліва, чи то справа
Є слова — ну й цікаво!
Є слова — просто диво!
Прочитаймо їх з вами:
чи то зліва направо,
чи то справа наліво —
означають те саме.
Ось дивіться: корок, біб,
око, Кирик, зараз, піп...
Є ще й інші на умі,
та назвіть ви їх самі.

Д. Білоус

Хто мовчить,
та розуму вчить?

- 2 Як ти розумієш ці прислів'я? Обговори з однокласниками / однокласницями.
 - ▶ Книга — джерело мудрості.
 - ▶ Книги читай — розуму набирай.
- 3 З допомогою дорослих або інтернету добери 2 слова, які однаково читаються вперед і назад. З кожним із них склади речення.

Чи знаєш ти?

Паліндром — слово або вислів, яке читається однаково зліва направо і справа наліво.

Сіно ніс. Кіт утік. Я несу гусеня.

Словник

корок — 1. (parafa) dugó; 2. cipősarok
біб — bab
піп — pap
на умі — szem előtt tartva

мудрі порадники — bölcs tanácsadó
раджуся — tanácskozom, megbeszélem
з людьми радиться — az emberektől kér tanácsot (velük beszél meg)

Від А до Я Загально очікувані результати

Книга — джерело знань

1 Поміркуй і скажи, як ти розумієш назву розділу. Які твори з цього розділу тобі найбільше запам'яталися?

2 Пригадай назву вірша, у якому є такі слова:

Я просто книгу бережу,
Дружити вмію з нею.

- а) «Котик»;
- б) «Два лікарі»;
- в) «Мудрі порадики»;
- г) «Вчіться, діти!»

3 Назви автора тексту, з якого цей уривок:

— Чому ти забула про мене, Дівчинко? Адже я навчив тебе читати!

Здивувалась Дівчинка: як це Буквар заговорив? Дістала його з-під газет. Стало їй шкода Букваря. Витерла порошок з його палітурки й каже:

— Пробач мені, Букварику. Я все життя буду пам'ятати, що ти навчив мене читати.

4 Твір «Як Дівчинка Буквар образила» — це:

- а) оповідання;
- б) казка;
- в) вірш.

5 Прочитай текст. Визнач його тип. Поясни свою думку.

Ромашка — ніжна квітка. Голівка її схожа на маленьке жовте сонечко з білими промінчиками. Листя — ніби прозорі зелені візерунки. Стебельце — тоненьке й гнучке.

1 Із яких творів ці уривки:

а) Прийшли до нього, подивилися, а чоловік живе самотньо. Тільки вся кімната в нього знизу доверху заставлена книгами. І сам він сидить за столом, а перед ним розкрита книжка.

б) Тепер книга всюди поруч з нами. Вона — наш друг і порадник. Отож, шануйте її, любіть, бережіть — у книгу вкладена велика праця багатьох людей.

2 Утвори з поданих речень текст. Добери заголовок.

Відтоді, як люди навчилися писати, свою всю мудрість вони довірили книгам. Книга — одне з найбільших чудес, створених людиною. Скільки книг треба прочитати, щоб бути освіченим, розумним, мудрим, щоб пізнати світ? Книги відкривають нам світ, допомагають уявити минуле, заглянути в майбутнє. Цього ніхто не знає, тому читати потрібно все життя.

3 Відгадай ребус і прочитай назву розділу.

4 Із яких творів ці герої?

§ 20

Переказ

A tartalom közlése (elmondása) szóban vagy írásban

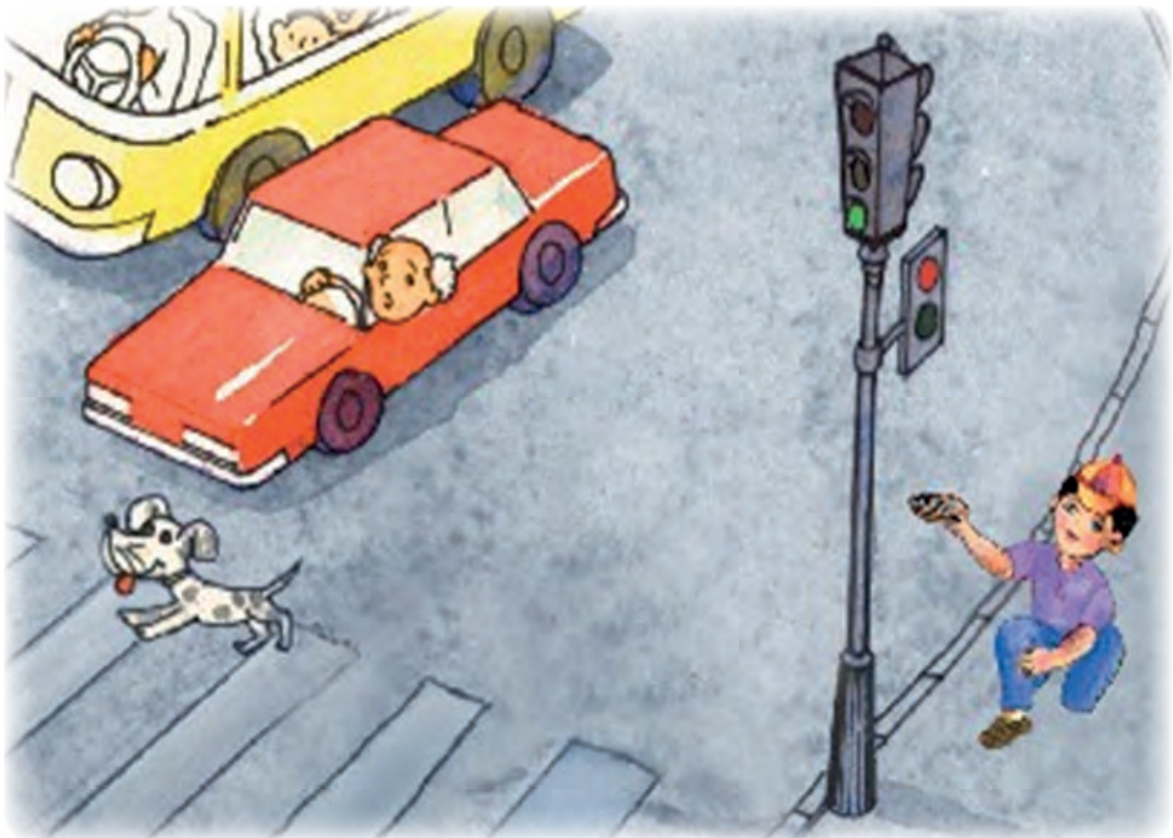
Слухаю

1 Прочитай текст.

Це трапилось у великому місті, де багато автомашин і перехожих на вулицях. Сашко саме повертався зі школи, як раптом почув скрегіт гальм і болісний зойк собаки. Глянув на дорогу і побачив маленького сірого пса майже біля передніх коліс автомобіля. Це був їхній шкільний Азор. Водій сигналив, але собака не ворухився. Він, мабуть, страшенно злякався. Сашко підійшов до краю тротуару, присів, вийняв із сумки бутерброд, який не доїв на перерві, і почав манити ним пса. Той, почувши знайомий голос хлопчика, отямився і поволі рушив до Сашка.

А Сашко дуже шкодував, що собаки не вміють переходити вулицю за світлофором.

Н. Бабич

Читаю

- 1 Прочитай, як треба складати переказ.

Правила роботи над переказом

1. Прочитай текст.
2. Випиши слова, значення яких ти не знаєш. З'ясуй з допомогою учителя те, що не зрозумів / не зрозуміла.
3. Запиши слова і словосполучення, які будеш використовувати при написанні переказу.
4. Прочитай текст удруге. Визнач його головну думку.
5. Склади і запиши план переказу.
6. Усно перекажи прочитаний текст за планом.
7. Прочитай ще раз. Закрий книжку. Напиши письмовий переказ прочитаного за планом.
8. Уважно прочитай написаний тобою переказ. виправ допущені помилки.

Спілкуюся

- 1 Обговори з однокласниками / однокласницями та учителем, про що прочитаний текст. Яка його головна думка? Назви ключові слова.

Пишу

- 1 Прочитай план переказу. Дай письмові відповіді на запитання.

План

1. Що трапилось у великому місті?
2. Звідки повертався Сашко?
3. Що він почув?
4. Кого побачив Сашко?
5. Чому собака не ворушився?
6. Що зробив хлопчик?
7. За чим шкодував Сашко?

Досліджую

- 1 Дай назву прочитаному тексту.

Загально очікувані результати

- 1 Текст — це:
 - а) окремі речення;
 - б) об'єднані за змістом речення;
 - в) кілька абзаців.
- 2 Те, про що повідомляється, розповідається в тексті, це:
 - а) мета тексту;
 - б) заголовок;
 - в) тема тексту.
- 3 Текст складається з таких частин:
 - а) зачину, плану, заключної частини;
 - б) зачину, основної частини, заключної частини;
 - в) зачину, заголовка, заключної частини.
- 4 Із якої частини тексту ми дізнаємося, чим завершилася історія, який зробимо висновок?
 - а) із зачину;
 - б) з основної частини;
 - в) із кінцівки.
- 5 Продовж речення:

Текст можна поділити на .

Абзац — це .

До кожного абзацу можна дібрати .

Текст, написаний так, аби про щось чи когось повідомити, — це .

Текст-опис — це .
- 6 Якщо в тексті щось доводять, обговорюють, пояснюють, то це:
 - а) текст-розповідь;
 - б) текст-міркування;
 - в) текст-опис.

Конкретно очікувані результати

1 Склади текст за поданими запитаннями, запиши його. Добери до тексту заголовок.

1. Хто твій друг?
2. Скільки йому років?
3. Де він живе?
4. В якій школі та в якому класі навчається?
5. Що тобі подобається у характері твого друга?

2 Запиши речення в такому порядку, щоб утворити розповідь. Добери заголовок. Перекажи текст.

Хлопчик перев'язав птахові ногу. Якось улітку Микола ходив у ліс. Нога в нього була поранена. Під дубом він знайшов журавлика. Скоро журавлик почав ходити по двору. Микола приніс пташку до хати. Всі звикли до нього. Скоро загоїлась нога у Журки.

3 Прочитай. Склади план тексту. Перекажи його за планом.

Як білочка дятла врятувала

Серед зими потепліло, пішов дощ, а потім знову замерзло. Вкрилися льодом дерева, зледеніли шишки на ялинках. Немає чого їсти дятлові: стукає об лід, а до кори не достукається. Б'є дзьобом шишку, а зернятка не вилущуються.

Сів дятел на ялині й плаче. Падають гарячі сльози на сніг, замерзають.

Дивиться білка з дупла — дятел плаче. Стриб, стриб, прибігла до дятла.

— Чого це ти, дятле, плачеш?

— Немає чого їсти, білочко.

Жаль стало білочці дятла. Винесла вона з дупла велику ялинкову шишку. Поклала між стовбуром і гілкою. Сів дятел біля шишки та й ну її молотити дзьобом.

А білочка сидить біля дупла й радіє. І білченята в дуплі радіють. І сонечко в небі радіє.

Робота над складанням плану переказу Tartalomírás vázlatának összeállítása

Слухаю

- 1 Зверни увагу, яких етапів треба дотримуватися, щоб скласти план переказу.
 1. Прочитай текст.
 2. Розділи на абзаци.
 3. Знайди головну думку кожного абзацу.
 4. Дай заголовок або постав запитання до абзацу.
 5. За назвами абзаців чи запитаннями склади план тексту.
- Перекажи його за планом.

Читаю

- 1 Прочитай текст.

Морське око

Озеро Синевир розташоване на околиці села Синевирська Поляна Закарпатської області. Утворилось воно понад 10 тисяч років тому і вважається найбільшим та найзагадковішим озером Українських Карпат.

Кажуть, що посеред водойми є дивний острів, який час від часу зникає. Очевидно, люди мають на увазі камінь, який лежить у самому центрі. Згори він схожий на зіницю ока, за це озеро в народі називають «Морське око».

За легендою, воно утворилося від потоку сліз молодої доньки місцевого графа, яку звали Синь, на місці, де її коханого, звичайного пастуха Вира, за наказом графа вбили кам'яною брилою. Острівець нібито і є тією самою брилою, а озеро навколо — сльозами дівчини.

Багато людей щороку приїжджають у це мальовниче місце.

Спілкуюся

- 1 Склади план тексту разом з однокласниками / однокласницями. Перекажи текст за планом.

1 Запиши план у зошит.

Досліджую

1 Прочитай текст. Поділи його на частини для переказу.

Чому в слона короткий хвіст і довгий ніс

Давним-давно жив у джунглях Слон-Мирон, Слониха-Мирониха й Слоненя-Мироненя. Слоненя було допитливе. Воно хотіло все знати.

Одного разу Слоненя побачило, як з води виліз крокодил. Слониха не раз розповідала йому про те, який крокодил небезпечний. Крокодил мав злегка відкриту пащу. З пащі визирали білі зуби. Слоненя думало, що крокодил всміхається до нього. Воно підійшло ближче. Хотіло запитати, скільки у крокодила зубів. Та крокодил ухопив Слоненя за ніс і почав тягнути у воду. На крик Слоненяти прибігла мама. Вона піймала Слоненя за хвіст, щоб вирвати його із пащі крокодила. Слониха тягла у свій бік, а крокодил — у свій. Бідне Слоненя пищало з болю. Та Слониха перемогла. Вона врятувала Слоненя. Але при цьому довгий хвіст урвався, ніс натягся і став довгий, мов труба.

Відтоді всі слони мають короткі хвости і довгі носи.

Речення • A mondat

§ 21 Речення. Зв'язок слів у реченні A mondat. A szavak kapcsolata a mondatban

Слухаю

- 1 Послухай і прочитай речення. Скажи, яка думка висловлена в кожному з них.

Зима. Мороз розмалював шибки вікон чарівними візерунками. Закутався в теплу білу ковдру ліс. Діти вирішили допомагати пташкам взимку.

Речення — це слово або кілька слів,
які виражають закінчену думку.

Читаю

- 1 Прочитай. Скажи, де висловлено закінчену думку: у словах, словосполученнях чи в реченнях?

Слова:

Канікули, зима, весело, минути.

Словосполучення:

Зимові канікули; весело минули.

Речення:

Весело минули зимові канікули.

Слова в реченні пов'язані між собою за змістом і граматично.
Зв'язок слів у реченні можна встановити за допомогою запитань.

Спілкуюся

- 1 Про що ти мрієш? Вислови свою думку реченням. Запиши його. Скільки слів ти вжив для вираження своєї думки?

Пишу

- 1 Склади і запиши речення з поданих слів.
Вишитій, рум'яна, скатертині, хлібина, на, лежить.
- 2 Розглянь малюнок. Склади за ним речення.

97

Досліджую

- 1 Встанови зв'язок слів у реченні за допомогою запитань.

Зразок. Узимку бувають сильні морози.
морози (що роблять?) бувають;
бувають (коли?) узимку;
морози (які?) сильні.

Деревата стоять у казковому інеї.

- 2 Установи зв'язок слів у реченні, які ти склав / склала за малюнком.

Людина починається з добра
Minden ember jónak születik

Слухаю та читаю

Твори добро

Ти добро лиш твори повсюди.
Хай тепло твої повнить груди.
Ти посій і доглянь пшеницю,
Викопай і почисть криницю,
Волю дай, погодуй пташину,
Приласкай і навчи дитину,
Бо людина у цьому світі
Лиш добро повинна творити.

Л. Іваннів

Людина починається з добра

Сказав мудрець:
— Живи, добро звершай!
Та нагород за це не вимагай.
Лише в добро і вищу правду віра
людину відрізня від мавпи і від звіра.
Хай оживає істина стара:
Людина починається з добра!

Л. Забашта

Батьківські поради

Українська народна казка

Жив в одному селі чоловік, і був у нього син. Якось батько і каже йому:

— Слухай, сину! Живи так, щоб ти мав у кожному селі хату, на кожний день нові чоботи і щоби тобі всі люди вклонялися.

Задумався син над батьковими словами і питає:

— Як це, батьку, я можу поставити в кожному селі хату, купувати щодня нові чоботи і примусити всіх мені вклонятися?

Засміявся батько і говорить:

— Дуже легко, синку! Матимеш у кожному селі доброго товариша — будеш мати і хату.

Щоб кожен день були нові чоботи, треба їх щовечора чистити, і на ранок вони будуть, як нові.

І вставай, сину, рано — раніше за всіх — і йди на роботу. А йтимуть до праці люди, то всі будуть тобі вклонятися і вітатися.

Спілкуюся

- 1 Виділи ключові слова у вірші «Твори добро». Зверни увагу, на чому наголошує поет?
- 2 Поясни, що, на твою думку, означає «творити добро».
- 3 Яка головна думка в цих текстах?
- 4 Порівняй вірші на сторінці 98. Чим ці тексти схожі, а чим відрізняються? Вислови свою думку.
- 5 Вивчи один із віршів напам'ять.
- 6 Перекажи казку за планом.

Пишу

- 1 Перепиши улюблений вірш. Знайди в тексті слова, що означають дію. Випиши їх.
- 2 Випиши з вірша «Людина починається з добра» рядки, в яких ідеться про те, чим людина відрізняється від звіра.

Досліджую

- 1 Як розумієш вислів: «Людина починається з добра»?
- 2 Які поради давали тобі батьки? Розкажи.

Словник

твори добро повсюди — tégy jót mindenütt (mindenhol)

доглянь пшеницю — ügyelj a búzára (gondozd a búzát)

мудрець — bölcs (ember)

відрізняє — megkülönbözteti

волю дай — ereszd szabadon

погодуй пташину — etesd meg a madarat

хай оживає істина стара — keljen életre a régi igazság

§ 22 Види речень за метою висловлювання A mondat fajai a kifejezés szerint

Слухаю

- 1 Послухай текст. Зверни увагу на розділові знаки в кінці речень.

Бути гостинним господарем — велике мистецтво!

Насамперед в оселі має бути прибрано. Не забудьте також про свій зовнішній вигляд. А що робити, щоб гості не нудьгували? Для цього заздалегідь придумайте цікаві розваги. Наостанок не забудьте подякувати всім присутнім за гарно проведений час.

Розповідні, питальні і спонукальні речення можуть бути окличними, коли вони вимовляються з більшою силою голосу. У кінці окличних речень ставиться знак оклику (!).

Читаю

- 1 Прочитай. Останні два речення прочитай як окличні.

1. Через місто Київ протікає річка Дніпро.
2. Яка річка протікає у твоїй місцевості?
3. Не брудни водиці, не топчи травиці!
4. Вода — це здоров'я, вода — це краса, вода — це цілюща ранкова роса!

Спілкуюся

1 Розглянь таблицю. Прочитай речення. Зверни увагу на мету висловлювання, вид кожного речення та розділові знаки.

Приклади речень	Мета висловлювання	Вид речення	Розділовий знак у кінці речення
Багато пташок залишаються в нас зимувати.	Розповідь, повідомлення про що-небудь	Розповідне	Крапка (.)
Які пташки залишаються в нас зимувати?	Запитання	Питальне	Знак питання (?)
Бережіть птахів! Підготовуйте їх взимку! Не можна знищувати пташині гнізда.	Наказ, заклик, спонукання, застереження	Спонукальне	Знак оклику (!), крапка (.)

Пишу

1 Запиши питальні речення. Дай повні відповіді на них.

Яка лісова тваринка сушить гриби на деревах?

Чиї пташенята не знають своєї матері?

Хто з диких тварин любить малину?

Досліджую

1 Поділи текст на речення. Перепиши його. Кожне нове речення починай з великої літери. Постав розділові знаки.

Зима у лісі

Прийшла білосніжна зима дерева кущі вкрилися пухнастими снігами білокора берізка стоїть гола лише на могутньому дубі залишилося сухе листя.

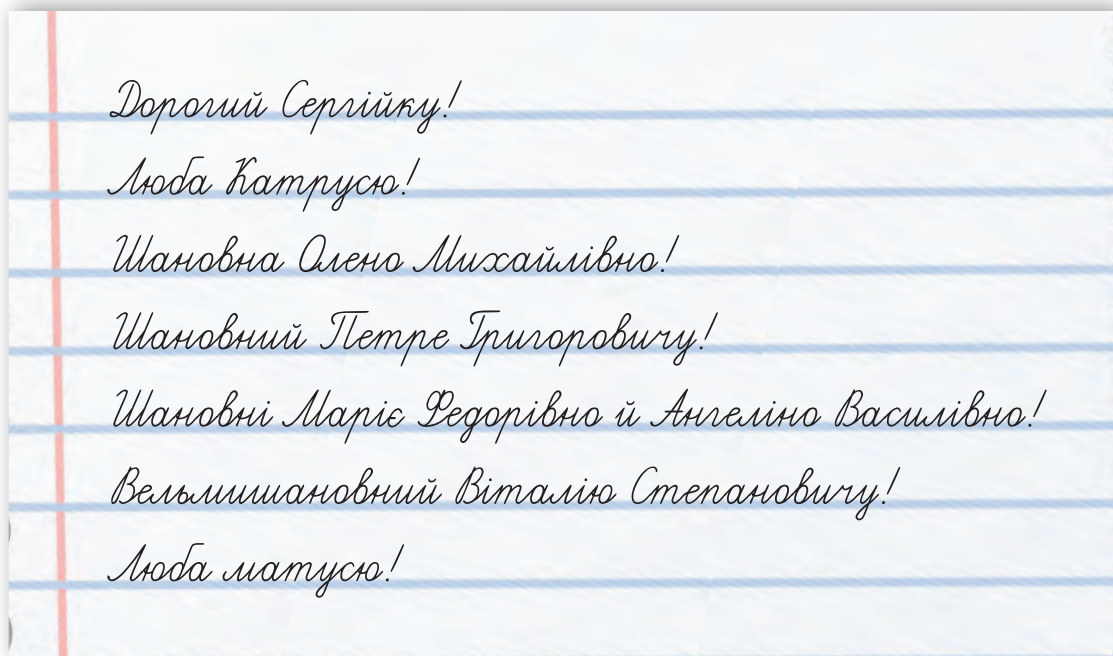
Зайчиків не лякають ні сніги, ні морози вони одяглися у тепле хутро і весело стрибають навколо зелених ялинок хіба це не хитра лисичка поглядає із-за дерева А які ж солодкі сни сняться у цей час ведмедям!

§ 23

Звертання. Розділові знаки при звертаннях
A megszólítás. Írásjelek a megszólításoknál

Слухаю

- 1 Як ми звертаємося в листах:

Якщо звертання стоїть на початку речення, то кома ставиться після нього, якщо в середині — з обох боків, а якщо в кінці речення, то перед ним.

Читаю

- 1 Прочитай спонукальні речення. Які слова ввічливості в них? Зауваж, як правильно звертатись. Назви слова-звертання.

Бабусю, сідайте, будь ласка.

Сергію, допоможи, будь ласка, дідусеві.

Прошу, Галино Іванівно, заходьте!

Дорога сестричко! Вітаю тебе із Різдвом Христовим.

Звертання — це слово або сполучення слів, що називає того, до кого звертаються. На письмі звертання виділяється комою або знаком оклику.

Спілкуюся

1 Прочитай уривок із казки, перепиши його. Знайди слова-звертання. Постав розділові знаки.

Опустив вовк хвіст в ополонку та й приказує:

— Ловися рибко все велика та велика. Ловися рибко все велика та велика.

А лисиця ходить навколо вовка й приказує:

— Мерзни, мерзни вовчий хвіст.

Пишу

1 Запиши подані слова у формі звертань. Склади речення з одним зі слів.

Зразок. Бабуся – бабуся.

Марійка, мама, тато, братик, сестричка, Сергійко, зимонька.

2 Перетвори розповідні речення на питальні та спонукальні зі звертанням. Усно поясни розділові знаки.

Леся дивиться цікавий мультфільм. Миколка допомагає татові. Спортсмени повертаються на стадіон. Настя купує морозиво.

3 Зі слів лівої і правої колонок утвори та запиши ввічливі звертання.

Пан	сестричка
Люба	Віталій
Дорога	бабуся
Шановна	Юлія Миколаївна

Досліджую

1 Знайди звертання у вірші. Скажи, якими за метою висловлювання є речення зі звертаннями? Прочитай питальне речення.

Над колискою

Спи, мій маленький, спи, мій синок,
Я розкажу тобі безліч казок!
Нащо ж ти віченьки знову розкрив?
Спи, моя пташко, то вітер завив...
Спи, моя ластівко, солодко спи!
Спи ж, мій малесенький, годі гулять...
Зайчики білі давно уже сплять.

Олександр Олесь

Людина починається з добра
Minden ember jónak születik

Слухаю та читаю

Все — із доброго чи злого —
Починається з малого.
Листя виросте з листочка,
З нитки витчеться сорочка.
Хліб — з маленької зернини,
Дощ — із чистої краплини.
Проганяй мерщій дрімоту
і рукам давай роботу.

М. Сингаївський

Дружба

Є чарівне слово «дружба»,
Знаємо ми це усі.
Дружать ноти зі словами
І складаються пісні.

Дружать квіточка і бджілка,
Дружать море й кораблі,
Дружать в небі місяць, зірки,
Пори року на землі.

Дружить поле з колосками,
Дружать літо і тепло,
Дружить осінь із дощами,
Дружать щастя і добро.

Л. Левицька

Для чого руки потрібні?

Петрусь з дідусем великими друзями були. Про все розповідали один одному. Якось дідусь запитав онука:

— А для чого, Петрику, людям руки потрібні?

— Щоб у м'яча грати, — відповів Петрусь.

— А ще для чого? — запитав дідусь.

— Щоб ложку тримати.

— А ще?

— Щоб кицьку гладити.

— А ще?

— Щоб камінчики в річку кидати...

Довго відповідав Петрусь дідусеві. І ніби правильно відповідав. А про головне так і не сказав.

Є. Пермяк

Спілкуюся

- 1 Про що спілкувалися дідусь із Петрусем? Чого так і не сказав Петрусь дідусеві?
- 2 Як ти думаєш, для чого потрібні руки? Що для тебе головне?
- 3 Про що розповідається у вірші «Дружба»? З ким дружить море? Як ти це поясниш? Чому дружать пори року? Поясни свою думку.
- 4 Які почуття викликав у тебе вірш?

Пишу

- 1 Випиши з тексту слова з апострофом і м'яким знаком. Визнач у них кількість букв і звуків.
- 2 Зроби звуко-буквений аналіз слова **починається**.

Досліджую

- 1 Що означають ці прислів'я? Яка тема їх об'єднує?

Хто рано встає, тому Бог дає.

З добрим дружись, а лихого стережись.

На дерево дивись, як родить, а на чоловіка, як робить.

Треба нахилитись, щоб з криниці води напитись.

Словник

розповідали — elmondták, mesélték

потрібні — szükségesek

витчється — fonódik

проганяй мерщій дрімоту — űzd el

mielőbb a szendergést

Від А до Я Загально очікувані результати Людина починається з добра

- 1 Яку назву має вивчений розділ. Поясни, чому?
- 2 Який твір тобі найбільше запам'ятався?
- 3 Що означає вислів: «Людина починається з добра»?
- 4 Автором вірша «Дружба» є:
 - а) Л. Левицька;
 - б) А. Костецький;
 - в) М. Сингаївський.
- 5 Пригадай, з якого вірша ці рядки:
— Живи, добро звершай!
Та нагород за це не вимагай.
Лише в добро і вищу правду віра
людину відрізня від мавпи і від звіра.

Від А до Я Конкретно очікувані результати Людина починається з добра

- 1 З якого тексту цей уривок?
І вставай, сину, рано — раніше за всіх — і йди на роботу.
А йтимуть до праці люди, то всі будуть тобі вклоняться і вітатися.
 - а) «Батьківські поради»;
 - б) «Для чого потрібні руки»;
 - в) «Справжній друг»;
- 2 Продовж словами з вірша:
...Бо людина у цьому світі ...
- 3 Назви твори, у яких розповідається про друзів, дружбу.
- 4 Правильно з'єднай частини і прочитай прислів'я.
Де нема добрих, ніж гарно говорити.
Краще добре робити, а її добрі справи.
Не одяг красить людину, там і добра нема.

Слухаю

- 1 Прочитай вірш. Скільки в ньому речень? Про кого або про що розповідається?

Сонце заходить.
Гори чорніють.
Пташечка тихне.
Поле німіє.

Т. Шевченко

! Член речення, який вказує, про кого або про що розповідається в реченні, називається **підметом**. Підмет відповідає на питання **хто? що?** Його підкреслюють однією рисою.
Наприклад: Настала золота (**що?**) осінь.

Читаю

- 1 Прочитай та доповни словами-підметами. Запиши речення.

1. У лісі (хто?) назбирали ягід. 2. Через село протікає (що?) .
3. Лікує хворих (хто?) . 4. Біля школи росте (що?) .
5. (Хто?) пише на дошці крейдою.

- 2 Доповни речення словами з довідки.

Сніг (що робить?) під ногами. Діти (що роблять?) снігову бабу. Люди (що роблять?) дорогу від снігу. Синичка (що робить?) з гілки на гілку.

Довідка:

ліплять
розчищають
рипить
перелітає

! Член речення, який вказує, що говориться про підмет, називається **присудком**. Присудок відповідає на питання: **що робити? що зробити?** Його підкреслюють двома рисками.
Наприклад: Діти (**що роблять?**) навчаються.

Підмет і присудок — це **головні члени** речення, які зв'язані між собою.

- 3 Прочитай. Зверни увагу на зв'язок між головними та другорядними членами речення. Встанови зв'язок між членами речення за допомогою питань.

Зразок. Прокидаються від шумового сну дерева.
дерева (що роблять?) прокидаються;
 прокидаються (від чого?) від сну;
 сну (якого?) шумового.

1. Батько довго розмовляв з давнім приятелем. 2. Ми поверталися з подорожі в гарному настрої. 3. Туристи відпочивали біля дзвінкого струмочка.

Спілкуюся

- 1 Прочитай речення. Зверни увагу на взаємозв'язок між підметом і присудком.

Хто?

Дмитро

що робить?

сміється.

Що?

Сонце

що робить?

світить.

- 2 Прочитай речення першої і другої колонок. Скажи, чим вони відрізняються. Перепиши, підкресли підмет і присудок.

Настала зима.

Повіяв вітер.

Пішов сніг.

Стоять дерева.

Настала холодна, сніжна зима.

Повіяв сильний зимовий вітер

Пішов білий лапятий сніг.

Непорушно стоять безлисті дерева.

Другорядні члени речення — це всі слова в реченні, крім підмета і присудка. Другорядні члени речення пояснюють головні або інші другорядні члени.

Пишу

- 1 Перепиши речення. Знайди головні члени речення і підкресли їх.

Вітер погнав пухнасті хмари. Повільно падали сніжинки. Потім пішов густий сніг. Діти вийшли на вулицю. Вони зліпили сніговика.

2 Перепиши речення, уставляючи замість питань другорядні члени речення. Підкресли головні члени речення.

Настала (яка?) зима. Дерева стоять (які?). Діти ліплять (з чого?) (що?). Андрійко катається (на чому?).

3 Перепиши текст. Підкресли в реченнях головні члени. Прочитай слова, які не є головними членами речення.

Наші предки уміли малювати. У темних печерах при світлі смолоскипів первісний художник вимальовував тварин, мисливців, зброю. Замість олівця він користувався гострим камінцем, замість пензлика — шерстю тварин. Малював митець на великих кістках, камінні, стінах свого житла.

Досліджую

1 Знайди головні члени речення.

1. Пісня народжується у талановитих людей. 2. Одягнувся в біле покривало ліс. 3. Сонце низько стоїть над землею. 4. Річка вкрилася кригою.

2 Розташуй речення в такому порядку, щоб вийшов текст. Добери заголовок. Знайди підмет і присудок.

Побачив гніздо і зайняв його.

Ластівка зліпила гніздо для своїх пташенят. Разом вони вигнали стрижа з гнізда.

Повз пролітав стриж.

Вона покликала на допомогу інших ластівок. Ластівка не розгубилась.

3 Прочитай речення. Назви слова, які не є головними членами речення. Усно встанови зв'язок між членами речення за допомогою питань.

1. Легкий білий туман огорнув село. 2. Мерехтять зорі у глибокому небі. 3. Скрізь чарівними килимами на ясній сонці сніг лежить. 4. Пишним білим цвітом вкрилася земля. 5. Учні нашої школи поїхали на екскурсію.

§ 25

Однорідні члени речення
Halmazott mondatrészek

Слухаю

- 1 Послухай та прочитай вірш. Визнач однорідні члени речення.

Вчимося ми і дружимо,
Немов одна сім'я.
Вітчизну любим дуже ми —
І ти, і я!

І. Нехода

Члени речення, які відповідають на одне й те саме питання і зв'язані з одним і тим самим членом речення, називаються **однорідними**.

- 2 Послухай текст. Назви однорідні члени в реченнях.

Рідний край — це безмежні степи, зелені ліси, голубі озера. Вулиця в пишних каштанах і кленах. Зі стежки до школи, зі шкільної парти, з калини коло хати починається твоя Батьківщина.

Читаю

- 1 Прочитай. Добери до кожної групи одне слово з узагальнюючим значенням.

Зразок. Шафа, стіл, диван — це меблі.

Неділя, середа, субота — це .

Карась, окунь, щука — це .

Мар'яна, Віктор, Іштван, Еріка — це .

Айстри, гладіолуси, чорнобривці — це .

На письмі між однорідними членами речення ставиться кома. Однорідні члени речення можуть з'єднуватися за допомогою слів: **і, й, а, та, але**.
Перед **а, але** завжди ставиться кома.

Спілкуюся

1 Прочитай. Знайди в кожному реченні головні члени речення. Скажи, скільки підметів у другому реченні? Присудків – у четвертому?

Ліси бувають листяні і хвойні. У листяних лісах ростуть дуб, береза, вільха, осика, клен. Тут живуть ведмеді, олені, лисиці, зайці. Ліс очищає повітря, дає їжу, захищає поля від вітрів.

Пишу

1 Перепиши речення. Постав пропущені розділові знаки.

1. Діти будьте ввічливими не тільки в школі але й вдома. 2. Ми підемо в ліс а потім на річку. 3. Хлопчик говорив тихо але виразно. 4. Тетянка відвідує танцювальний хорівий драматичний гуртки.

2 Доповни речення однорідними членами. Запиши їх.

На уроці української мови ми слухаємо, , .

Вулицями міста їздять трамваї, , .

У вільний час я люблю читати, , .

Досліджую

1 Склади речення за зразком, даючи відповіді на запитання.

Зразок. Хто? як? що робить?

Білочка весело стридає.

Що? що робить? де?

Коли? що робить? що?

2 Прочитай речення. Назви однорідні члени, знайди слова, які їх з'єднують. Поясни розділові знаки.

1. У парку гуляють діти і дорослі.

2. Вони не тільки радіють, а насолоджуються теплою погодою.

3. Сонце всміхається перехожим, деревам, будинкам.

4. На вулиці сонячно, але вітряно.

Складання письмових оголошень, запрошень Hirdetések, meghívók megfogalmazása írásban

Оголошення — це повідомлення про місце та час проведення певних заходів, подій, зборів.

Складається з таких частин:

- ▶ заголовок («**Оголошення**»);
- ▶ дата, час і місце подій чи заходу;
- ▶ зміст заходу;
- ▶ кому адресовано повідомлення;
- ▶ автор (організатор) заходу.

1 Прочитай оголошення. Про що в них йдеться? Кому вони адресовані?

Оголошення

25 грудня 2020 року о 15 год.
у школі №1 міста Берегово від-
будеться конкурс на найкращий
зимовий святковий костюм.

Запрошуємо учнів усіх класів
до участі.

Оргкомітет конкурсу

Оголошення

На шкільному подвір'ї
знайдено синю флешку.
Хто загубив, зверніться
до вчителя інформатики.

**Адміністрація
школи**

2 Сплануй подію та склади для неї оголошення.

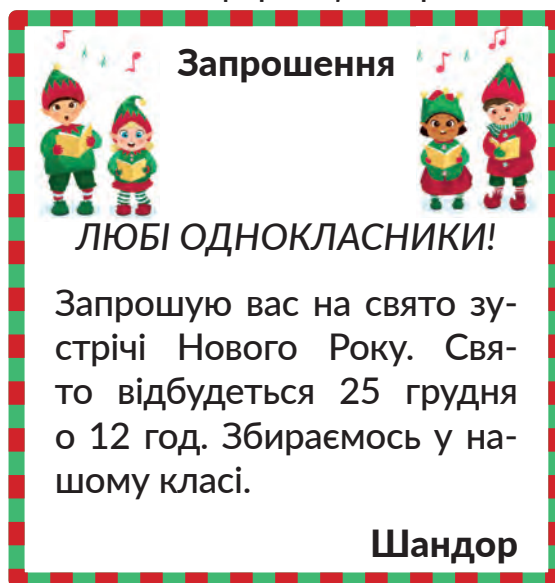
3 Розглянь запрошення та прочитай його. Ознайомся з інформацією про нього.

Запрошення — це пропозиція взяти участь у події чи заході.

Складається з таких частин:

- ▶ назва («**Запрошення**»);
- ▶ ввічливе звертання;
- ▶ дата, час і місце події;
- ▶ зміст події;
- ▶ автор (організатор) заходу.

4 Запроси друзів на святкування свого дня народження. Склади запрошення за зразком. Зроби оформлення за власним бажанням.

Вітальна листівка Az üdvözlőlap

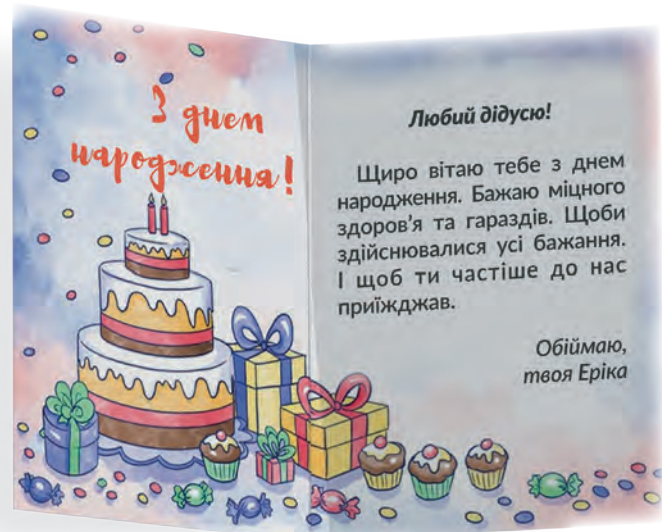
У святкові дні люди вітають одне одного, запрошують у гості, обмінюються подарунками та повідомленнями з побажаннями, надсилають листи та вітальні листівки.

Вітальна листівка — це красиво оформлений аркуш паперу, що містить привітання зі святом.

Складається з таких частин:

- ▶ заголовок («**З днем народження!**», «**З днем матері!**»);
- ▶ ввічливе звертання;
- ▶ привітання зі святом;
- ▶ підпис автора.

1 Розглянь вітальні листівки та прочитай. Кому вони адресовані? З якої нагоди кожна листівка? Чим вони відрізняються?

2 Досліди, які привітання з цієї нагоди є у листівках вдома, у крамниці, в інтернеті тощо.

Робота в групах

- 1 Визначте, кого ви хочете привітати та з яким святом.
- 2 Що ви б хотіли зобразити на листівці?
- 3 Складіть текст листівки та запишіть у зошит. Використовуйте ввічливі звертання та ласкаві слова.
- 4 Оформіть листівку.
- 5 Сплануйте, як і коли її надіслати отримувачу.

Загально очікувані результати

- 1 Речення – це:
 - а) слово;
 - б) кілька слів;
 - в) слово або кілька слів, що виражають закінчену думку.
- 2 За метою висловлювання речення бувають:
 - а) розповідні, питальні, окличні;
 - б) питальні, окличні, спонукальні;
 - в) розповідні, питальні, спонукальні.
- 3 Які слова є головними членами в реченні?
 Їжаки влаштовують собі на зиму гнізда з осіннього листя.
 - а) осіннього листя;
 - б) влаштовують гнізда;
 - в) їжаки влаштовують.
- 4 Доповни речення за допомогою питань.
 Олег вітає (кого?) (з чим?).

Конкретно очікувані результати

- 1 Доповни речення однорідними членами.
 Кролів годують морквою, , .
- 2 Побудуй і запиши речення з поданих слів. Підкресли головні члени речення.
 Полі, у, долині, при, прозоре, джерельце, б'ється.
- 3 Перебудуй розповідні речення на спонукальні.
 1. Ми любимо свою землю. 2. За партою потрібно сидіти рівно.
 3. Діти шанують батька і неньку.
- 4 Прочитай текст. Знайди речення з однорідними членами. Поясни правопис розділових знаків у них. Встанови зв'язок слів у першому реченні.
 Якось Коник-стрибунець впав і поранив ніжку. Подорожник посадив його на один із своїх листочків, приготував із соку ліки. З часом ранка загоїлась. Коник-стрибунець був дуже вдячний лікареві, на прощання загравав для нього на скрипці та щасливо пострибав далі (За С. Якименко).

Читання • Olvasás

Від
до

Прийшла зима біловолоса
Beköszöntött a fehér hajú tél

Слухаю та читаю

У якому місяці?

Скільки місяців у році?
Ну, хто знає, говори!
І який з них веселіший
Для малої дітвори?

У якому сніжки, санки,
Баба з снігу, крики, сміх?
У якому — завірюха
І мороз щипає всіх?

У якому тепле сонце
Розтопило весь сніжок?
У якому перші квіти
Кличуть діток у садок?

У якому вишні, сливи
Червоніють на гілках?
У якому спіють груші,
Повно яблук у садках?

У якому дощик сіє,
Жовкне листя і летить?
У якому Нова Радість
В кожній хаті гомонить?

К. Перелісна

Зимонька

У міста і села йде зима весела.
Сіє, віє, повіває,
Снігом землю покриває
Зимонька, зимонька.

Вдягнемось тепліше та у двір скоріше.
Зробим гірку серед двору,
Серед сніжного простору
Зимоньки, зимоньки.

Щоб була ковзкою, поллємо водою.
На санчата, на санчата —
Будем зиму зустрічати,
Зимоньку, зимоньку!

Г. Бойко

Поспішай, синичко!

Зустрілися в лісі дві синички.
— Чи ти снідала? — спитала перша.
— Ні. Ось, може, якусь комашку у корі знайду.
— Так чого ж ти тут сидиш? Лети швидко до школи. Там у саду аж шість годівничок! Чого в них тільки нема! І пшоно, і шматочки сала, ягоди шипшини та горобини.
Поспішай, синичко!

Спілкуюся

- 1 Розкажи, чим тобі подобається зима.
- 2 Як змінюється природа взимку?
- 3 Як ти розумієш вислови з вірша:
 - а) У міста і села йде зима весела.
 - б) Вдягнемось тепліше та у двір скоріше.
 - в) Щоб була ковзкою, поллємо водою.

Досліджуємо текст

- 1 Скільки місяців у році? Назви їх.
- 2 Які є пори року?
- 3 Вивчи напам'ять вірш «У якому місяці?».
- 4 У якому темпі та з яким настроєм треба читати вірш?
- 5 Прочитай текст «Поспішай, синичко». Про що розмовляють синички? Що перша пташка порадила подрузі?

Пишу

- 1 Запиши назви пір року.
- 2 Напиши, які місяці є в кожній порі року.
- 3 Знайди питальні речення у вірші «У якому місяці?». Перепиши їх.

Досліджую

- 1 Відгадай загадку.
Стало біло навкруги,
Я розтрушую сніги,
Наганяю холоди,
Воду сковую в льоди.
В дружбі з дітьми я всіма.
Здогадались? Я — .
- 2 Яка пора року тобі подобається? Чому? Дай відповідь 3–4 реченнями.

Словник

сіє – vet

віє – fúj

покриває – betakarja, belepí

ковзкою – csúszós

поллемо – leöntjük, lelocsoljuk

воду сковую в льоди – a vizet jéggé

fagyasztom, dermedzem

проганяй мерщій дрімоту – úzd el

mielőbb a szendergést

ЗМІСТ

ПОВТОРЕННЯ

§1. Узагальнення вивченого в 1–2 класах	4
Мова і мовлення	7

Читання

Книга — скарбниця знань	10
Скарбничка народної мудрості	12

ЗВУКИ І БУКВИ

§2. Звуки мовлення і позначення їх на письмі	14
§3. Азбука. Велика буква	17

Читання

Скарбничка народної мудрості. Жарти	19
§4. Голосні звуки. Позначення їх буквами	23
§5. Буква ї	27

Читання

Скарбничка народної мудрості	29
<i>Загально очікувані результати</i>	31
<i>Конкретно очікувані результати</i>	31

§6. Приголосні звуки. Позначення їх буквами	32
§7. Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних буквою і	34

Читання

Осінь щедра, осінь золота	36
§8. Позначення м'якості приголосних буквами я, ю, є	38
§9. Позначення м'якості приголосних м'яким знаком (ь)	40

<i>Загально очікувані результати</i>	42
<i>Конкретно очікувані результати</i>	43

Читання

Осінь щедра, осінь золота	44
§10. Апостроф	46
Лист	49

§11. Дзвінки і глухі приголосні звуки	50
---	----

Читання

Осінь щедра, осінь золота	53
§12. Буквотполучення дж, дз	55
§13. Буквотполучення йо,ьо	58
§14. Подовження приголосних	61

<i>Загально очікувані результати</i>	64
<i>Конкретно очікувані результати</i>	65

ТЕКСТ

§15. Що таке текст? 66

Читання

Книга — джерело знань 69

§16. Тема й головна думка тексту 72

§17. Будова тексту. План 75

Читання

Книга — джерело знань 78

§18. Частини тексту. Абзац 81

§19. Типи текстів: розповідь, опис, міркування 83

Читання

Книга — джерело знань 85

Загально очікувані результати 88

Конкретно очікувані результати 89

§20. Переказ 90

Загально очікувані результати 92

Конкретно очікувані результати 93

Робота над складанням плану переказу 94

РЕЧЕННЯ

§21. Речення. Зв'язок слів у реченні 96

Читання

Людина починається з добра 98

§22. Види речень за метою висловлювання 100

§23. Звертання. Розділові знаки при звертаннях 102

Читання

Людина починається з добра 104

Загально очікувані результати 106

Конкретно очікувані результати 106

§24. Головні та другорядні члени речення 107

§25. Однорідні члени речення 110

Складання письмових оголошень, запрошень 112

Вітальна листівка 113

Загально очікувані результати 114

Конкретно очікувані результати 114

Читання

Прийшла зима біловолоса 115

Навчальне видання

КРИГАН Серафима Герасимівна
СЕРГІЙЧУК Юліанна Павлівна

Українська мова та читання

підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою
закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)

Частина 1, з аудіосупроводом

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

*У підручнику використані ілюстративні матеріали
з вільних інтернет-джерел*

Редактор *М. Бацай*
Коректор *І. Криворук*
Художник обкладинки *Д. Костенюк*
Оформлення і верстка *А. Андреевої*

Формат 84x108/16. Ум.-друк. арк. 12,60. Обл.-вид. арк. 12,00.
Тираж 2617 прим. Зам. № 1506.

Видавець і виготовлювач видавничий дім «Букрек»,
вул. Радищева, 10, м. Чернівці, 58000.
Тел./факс: (0372) 55-29-43. E-mail: info@bukrek.net. Сайт: www.bukrek.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи ЧЦ № 1 від 10.07.2000

БУДОВА ТЕКСТУ

ЗАЧИН

На великій галявині жили бджілка та метелик.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Якось зустріли вони равлика і побачили, що у нього є будиночок. Вирішили і собі збудувати. Працювали дружно. Потім запросили равлика у гості. Разом пили чай з медом.

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Було дуже весело.

ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Головні члени речення

ПІДМЕТ

ПРИСУДОК

Весна пахне травами та цвітом.

Другорядні члени речення

ТИПИ ТЕКСТІВ

ТЕКСТ-РОЗПОВІДЬ

Розповідь про події, про дії персонажів.
що? де? коли? що відбулось?

ТЕКСТ-ОПИС

Опис людей, тварин, предметів, явищ.
який? яке? чиє?

ТЕКСТ-РОЗДУМ

Міркування, пояснення, доведення,
оцінка подій та явищ.
чому? навіщо?

ВИДИ РЕЧЕНЬ

РОЗПОВІДНЕ

Легенький вітерець повіяв.

ПИТАЛЬНЕ

Яка твоя улюблена пора року?

СПОНУКАЛЬНЕ

Люби життя, люби людей, природу!